

en creux - glyptický reliéf/ponorený reliéf
encyklopédia - pozri *zoznam encyklopédií*

<http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Encyclopedias>

encyklopédia Židovská - Židovská encyklopédia obrázky

encyklopedisti - Malá čl. encyklopédia: skupina francúzskych pokrokových, sčasti materialistických filozofov a vedcov v 18.st., ktorí sa združili pod vedením Diderota a J.B.d'Alemberta k napísaniu a vydaniu Encyklopédie; medzi najvýznamnejších patrili: J.J.Rousseau, F.M.Volaire, Ch.L.Montesquieu, E.B.Condillac, C.A.Helvétius, P.H.D.Holbach, G.B.Mably, Morelly, A.R.J.Turgot, J.Necker; pozri *renesancia* (Baleka)

Endeida - v gréckej mytológii dcéra kentaura Cheiróna a Charikly, matka kráľa Pelea, ktorého mala s Aiakom tzv. **endura** - smrť hladom; pozri *albigénci*; *smrť*

Endymión - pozri *Diana a Endymion*

endonartex – *nartex* spájajúci vo vnútri pozdĺžne múry *baziliky*; pozri *exonartex*; *chrám kresťanský*

eneolit - mladšia doba kamenná; obdobie nasledujúce po *neolite*, označované aj ako *doba medená* alebo *chalkolit*; počiatok rozkladu rodových zriadení; v pokročilých oblastiach *Predného Východu* a *Egypta* už v 5.-4.tis.pr.Kr. (koniec eneolitu: *egejská kultúra*); v našich krajinách koniec 4.-3.tis.pr.Kr.; pozri *fajjúmska kultúra*, *bolerázska*, *bošácka skupina*, *chamská kultúra*, *řivnáčská kultúra*, *Clopice-Veselé kultúra*, *lengyelská kultúra*, *kostolanská kultúra*, *michelsberská kultúra*, *jordanovská kultúra*; *kanelovaná keramika*, *šnúrová keramika*, *ohrozimská skupina*; *okrové hroby*; *obtáčaná keramika*; *brúsená industria*, *sekeromlat*, *lievikovité poháre*; *etážová nádoba*, *hradisko*; *meď*; *katakomy*

eneolitické umenie - európska oblasť sa vyznačuje rozpadom dosiaľ jednotných kritérií; obmedzila sa mnohotvárnosť plastickej tvorby a prevládajú geometrické postupy; strata plastického cítenia sa odráža na nedokonalosti zoomorfných a antropomorfných nádob, *modelová plastika* sa obohacuje o motív vozu (kultový vozík s dvojicou býkov z Radošinej); významu nadobúda voľná plastika - ploché *idoly* so stereotypnou rytou výzdobou; nové formy kultových nádob v súvislosti s rozvojom *solárnych kultov* (dvojdielne misy); nové materiály (meď, zlato) spätne ovplyvnili keramiku smerom ku *schematizmu*; novým prvkom sú monumentálne stavby (*megality*) a *urbanizmus*; západoeurópsky megalitický okruh nadobúda odlišných časových aj lokálnych foriem a pretrváva až do *doby bronzovej*; vo Francúzsku prevládajú *galérové hroby*, v severnom Nemecku a Škandinávii *dolmeny* a chodbové *hrobky* s kruhovou komorou pripomínajúce stredomorský *tholos*, v Bretani tvorí kultové miesto rad *menhírov* (Carnac, Kermario, Kerlescan), v Anglicku kruhové dispozície troch koncentrických kružníc tvorených radmi *trilitov*, vzdialene pripomínajúcich stavby na Malte (Stonehenge, Avebury); výzdoba zahŕňa figurálne reliéfy, v hrobkách slnečné symboly (sústredené kružnice, koleso); kultúra neskorého eneolitu pokračovala v *dobe bronzovej*; pozri *praveké umenie*

energia tvorivá - tvorivá energia

en face - franc. – „spredu“; priečelný pohľad na zobrazovanú tvár alebo figúru; *portrét* s pohľadom spredu je popri *profile* základným kompozičným pohľadom; má obradnú povahu (zobrazenia *svätcov* v *byzantskom umení*), umožňuje psychologickú charakteristiku osoby, je psychologicky účinný priamym kontaktom diváka a portrétovaného; en face tvorí významový a kompozičný protipól profilu

Baleka v súvislosti s heslom *portrét*: priečelné zachytenie tváre je sugestívne svojím bezprostredným kontaktom s divákom (*byzantské umenie*, moderné smery)

Hall v súvislosti s témou *Bičovanie* (Krista): stredovekí maliari boli postavení pred problém, ako zobrazíť chrbát, na ktorý zvyčajne dopadali rany, zatiaľ čo bola súčasne potreba, ponechať pre diváka viditeľnú jeho tvár, čo malo dôležité miesto v symbolike; ranorenesančné maliarstvo sa s tým vyrovnalo tak, že Krista postavilo en face

V. D. Polenov: Červená hlava muža (1885)

V. van Gogh: Hlava roľníckej ženy s bielou čiapkou (1885)

enfiláda - z franc. – „navliekanie, zoradenie“

1.rad vzájomne prepojených miestností, ktorých dvere ležia v jednej ose a umožňujú *priezor* cez všetky miestnosti; typické usporiadanie *kaštieľov* a *palácov*; vznik okolo 1650 vo Francúzsku (*manierizmus*; Dudák); porovnaj *uväznená miestnosť*, *comodité*, *apartmá simple*; pozri *architektúra*

2.v prenesenom význame rad *kaplniek* v *kostole*

Engadi - pozri *Palestína*

W. Turner: Oáza Engadi a kláštor Santa Saba

Engelbrecht Martin - (†1756); nemecký rytec a vydavateľ umenia; so svojim bratom Christianom (1735) vyrobil viac ako 3000 rytín vrátane výhľadov na mesto, dekoratívnych výlačkov, portrétov, vojenských, historických a alegorických akcií a asi 1730 kariet pre miniatúrne divadlá, ktoré po vložení do vitríny ukázali náboženské výjavy a obrazy z každodenného života v 3-D perspektívnom pohľade

<http://www.webumenia.sk/katalog?author=Engelbrecht%2C+Martin>

http://www.google.sk/imgres?imgurl=http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/7/71/Martin_Engelbrecht_Maria_Anna.jpg&imgrefurl=http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Martin_Engelbrecht_Maria_Anna.jpg

elbrecht_Maria_Anna.jpg&h=760&w=465&sz=264&tbnid=s1UWk_hcUJUMDM:&tbnh=90&tbnw=55&zoom=1&usq=__05lkSJcyETxviagGmcji8tTJVkU=&docid=7c1KXAsDtqgbOM&sa=X&ei=1eHBUBydC8qM4ASjqoG4Cw&ved=0CDMQ9QEwAQ&dur=7511

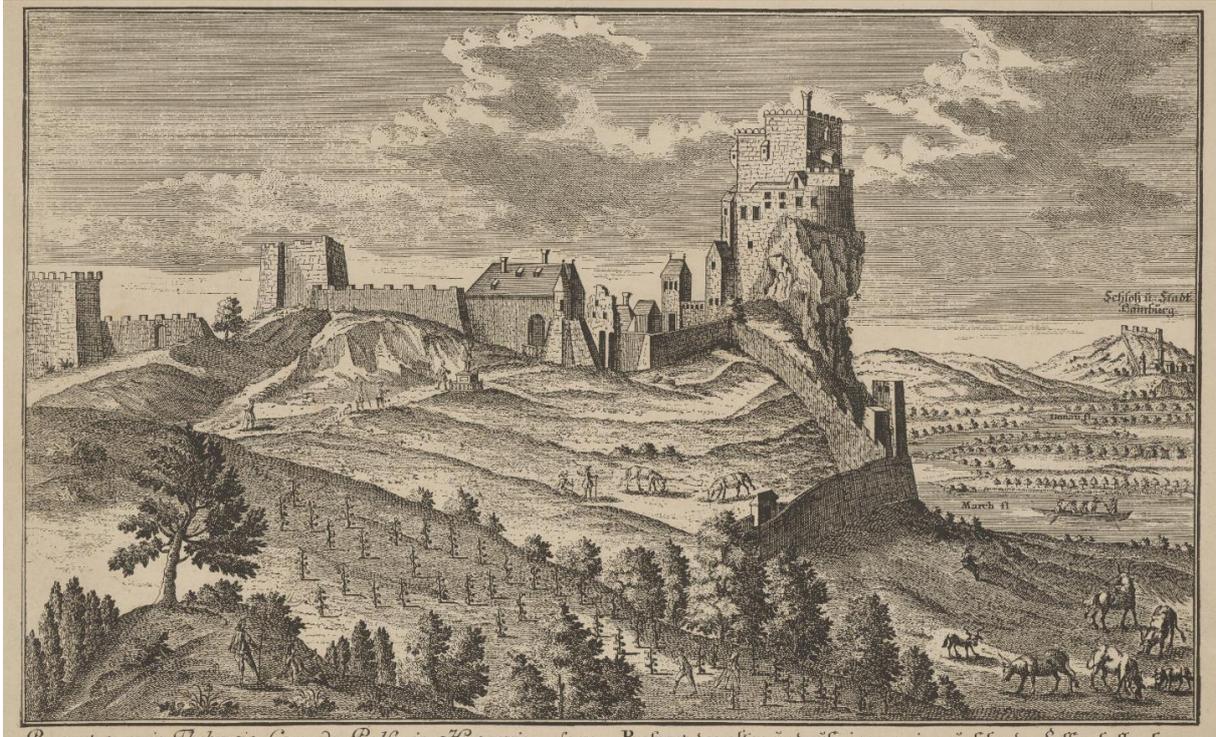
http://translate.google.sk/translate?hl=sk&sl=ru&u=http://marinni.livejournal.com/440379.html&rev=/search%3Fbiw%3D1036%26bih%3D543%26tbs%3Dsbi:AMhZZit3Su_1BYjZlaccrkqdDWiSqDAZU00GhNblwXWuDKDwv1ayYbe1qG9siYdEmrTvw3QgxVFjYDV_1S9rzSlp4eA5T1E_18ExWKpTgS8poP0q71BpmWS2HT3D3CXOKhqGE4sVUKE7bqKyMCC2sg-25iXr16tnj3egPUcmE4Ki6Sj5ykN8eIr7k4km1oMDIkWRrC8nlzYw6CIW0DIU_1zMaCGbb3s9pZabA

http://www.webumenia.sk/web/guest/graphic/-/staticresults?orderBy=DATING_ASC&items=14&query=&layout=gridLayout&images=true&searchFor=data&page=15

http://www.webumenia.sk/web/guest/graphic/-/staticresults?orderBy=DATING_ASC&items=14&query=&layout=gridLayout&images=true&searchFor=data&page=25

M. Engelbrecht: Ukrižovanie

F. B. Werner (grafik), M. Engelbrecht (vydavateľ): Pohľad na hrad Devín (ofset, veduta, 1750)

M. Engelbrecht: Pohľad na palác st. Cloud (medirytina, veduta, 1710-1750)

engoba - riedka, vodou riedená hmota podobných vlastností ako keramický črep, ktorá sa natiera alebo do ktorej sa namáča črep lícnou stranou, aby sa dosiahol ušľachtilejší vzhľad a pripravil sa na dekoráciu maľbou; farbí sa pigmentmi (oxidmi kovov)

Enhoff Štefan - (†1962); slovenský maliar a reštaurátor kostolov na Slovensku; študoval v Budapešti, Pécsi a Viedni; počas prvej československej republiky založil Spoločenstvo maliarov v Nitre; maľoval kostoly v Dolnom Kubíne, na Orave, Valaskej Belej, Petrovej Vsi, Bacúchu a Budči; spolu s F. K Pappom a E. Petrikovicsom založili v medzivojnovom období v Piešťanoch súkromnú maliarsko - reštaurátorskú firmu; pozri *slovenskí reštaurátori*, *slovenskí maliari*, *slovenskí maliari 20.st.*

Enhydros, Enidros - Hydrus

enigma - hádanka, záhada

Enion - v súvislosti s heslom *Tharmas*: v básnickom diele *W. Blakea* je Thamas prvotný človek, spojený s *Enion*, Matkou Zem

-v osobnej mytológii *W. Blakea* (pozri *Kniha Urizen*) je Tharmas jeden zo štyroch Zoas, ktorí boli vytvorení pri Albione rozdelením pravekého človeka na štyri časti; Tharmas zastupuje pocit a jeho ženským náprotivkom je Enion, ktorý zastupuje sexuálne nutkanie; to je napojené na *Boha Otca* ako aspekt kresťanskej *Trojice* a je stvoriteľom *Los*

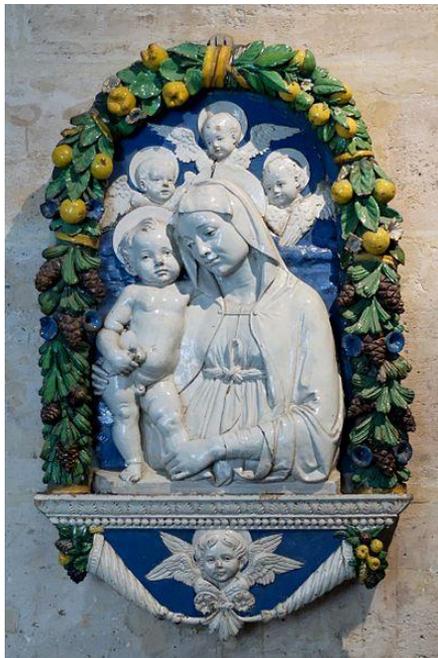
Enipeo -

<http://it.wikipedia.org/wiki/Enipeo>

Enitharmon - hlavná ženská postava v mytológii *William Blakea*; (pozri *Kniha Urizen*); hrá hlavnú úlohu v niektorej z jeho Prorockých kníh; je, ale nie priamo, ženským aspektom Urthona, jedného z štyroch Zoas; v skutočnosti je emanáciou samčieho Losa; Zoa Tharmas je emanáciou Enionu a Eni-Thara; v mýte Blakea zastupuje ženskú dominanciu a sexuálnu zdržanlivosť; Enitharmon a Los splodia deti, vrátane rôznych škriatkov

enkarpa - z gréc. enkarpos – „nesúci plody“; *vegetabilný* ornament z kvetov, klasov, strapcov hrozna, dubových listov, *píniových šušiek* atď.; spojené do polovičného venca, ovíjaného stuhami; pôvodne ozdoba hlavy, neskoršie pätiček *iónskych stĺpov*; v renesancii základ *girlandy* a *festónu*

Dudák: *helenistický* ornament; zväzok rôznych kvetín, klasov, viničových strapcov, dubových listov, *píniových šušiek* ap. spojených do polovičného venca; enkarpa zdobila pätky alebo hlavice *iónskych stĺpov*; prebrali ju Rimania, v renesancii a v baroku ďalej rozvíjaná a premenila sa na *girlandu* a *festón*; pozri *pätka*, *hlavica*

A. della Robbia: Madona s dieťaťom a tromi anjelmi (glazovaná terakota, 16.st.)
A. della Robbia: Ukrižovanie (sanktuárium v La Verna, Chiusi, Taliansko, 16.st.)

enkaustika - z gréc. enkausis – „vpaľovanie“

1.antická *maliarska technika* voskovými farbami alebo maľba napúšťaná zohriatym voskom, ktorý tvorí *pojidlo*, používaná aj v súčasnosti; farba s voskom nahrievaná na doštičke/*palette*, vpaľovaná lampou (plameňovou spájkovačkou) alebo iným spôsobom alebo nanášaná za studena na *podložku* vyhrievanou *horúcou špachtľou*; mäkká farba nanášaná aj štetcom; v technike enkaustiky používané aj *lazúry* rovnako ako vysoké pasty; farby dosahujú vysokú svietivosť aj hĺbku, stálosť a trvanlivosť v primeraných teplotách; *podložka* pre enkaustiku: drevo, plátno, omietka, kameň atď.; v staroveku technika používaná na konzerváciu drevených výrobkov, v *Egypte* používaná už v 4.tis.pr.Kr. (pozri *enkaustika fajjúmska*); antický nástroj mal na jednej strane lyžičku ? (*cistrum*) a na druhej *špachtľu* ? (*cauterium*) na rozotieranie farby; enkaustika používaná aj na *kolorovanie* sôch; v 12.st. technika ustúpila *tempere voskovej* a *vaječnej*; v *renesancii* pokus o obnovu

(Leonardo da Vinci), ale pre svoju zložitosť technika nezovšeobecnela; v súčasnosti (Böcklin, F.Ronovský, V.Kiml); pozri *ikona; sikyónska škola; ganosis, cera colla, cestra, cauteria; ceroplastika; maliarstvo grécke*

2.impregnácia *mramoru* alebo *sadry* voskom pre farebné zvýraznenie materiálu a jeho ochranu pred vlhkosťou; porovnaj *stucco lustro*; pozri *voskové techniky*

-enkaustika je maliarska technika, pri ktorej sa ako farbiace médium používa roztavený farebný vosk; nástrojom na maľovanie sú rozohriate kovové paličky, alebo špeciálne vyhrievané perá, prípadne tzv. enkaustické žehličky; metóda farbenia je známa už z čias 100-300, tzv. ..

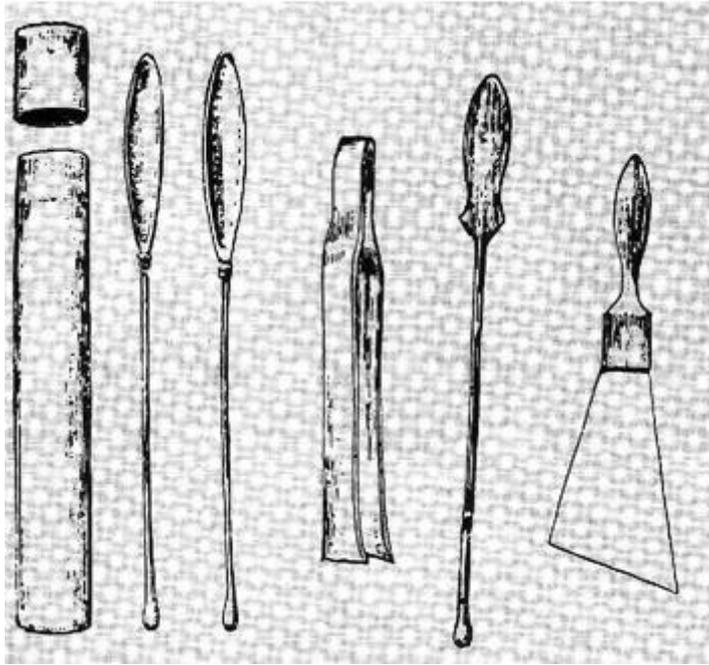
-metóda farbenia je známa už z čias 100-300 rokov, tzv. fajjúmske portréty z Egypta; v staroveku sa používal včelí vosk zmiešaný s farebnými pigmentmi a práškovým kovom; roztavený vosk sa nanášal na pripravený drevený podklad; dnes sa používajú syntetické farebné vosky, alebo podomácky zafarbené vosky pomocou práškového pigmentu. vosk sa nanáša na papier, drevo, plátno a iné podklady; nástrojom je hlavne enkaustické pero s elektrickou vyhrievacou špirálou, s meniteľnými nástavcami; iným spôsobom je predhrievanie vosku v mištičkách alebo priamo na vyhrievanej kovovej doske, ohrievanie teplotovzdušnou pištoľou, maľovanie žehličkou a pod.

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Ikona>

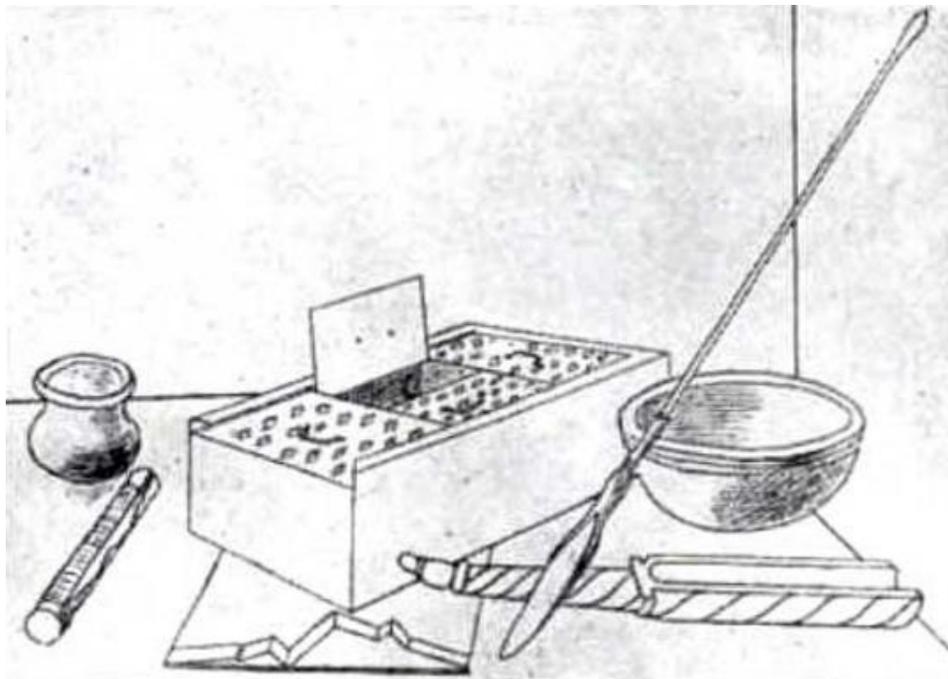
<http://www.encaustic-academie.de/html/encaustic-geschichte.html>

Hieroglyfy pre nástroje enkaustiky (800 pr.Kr.)

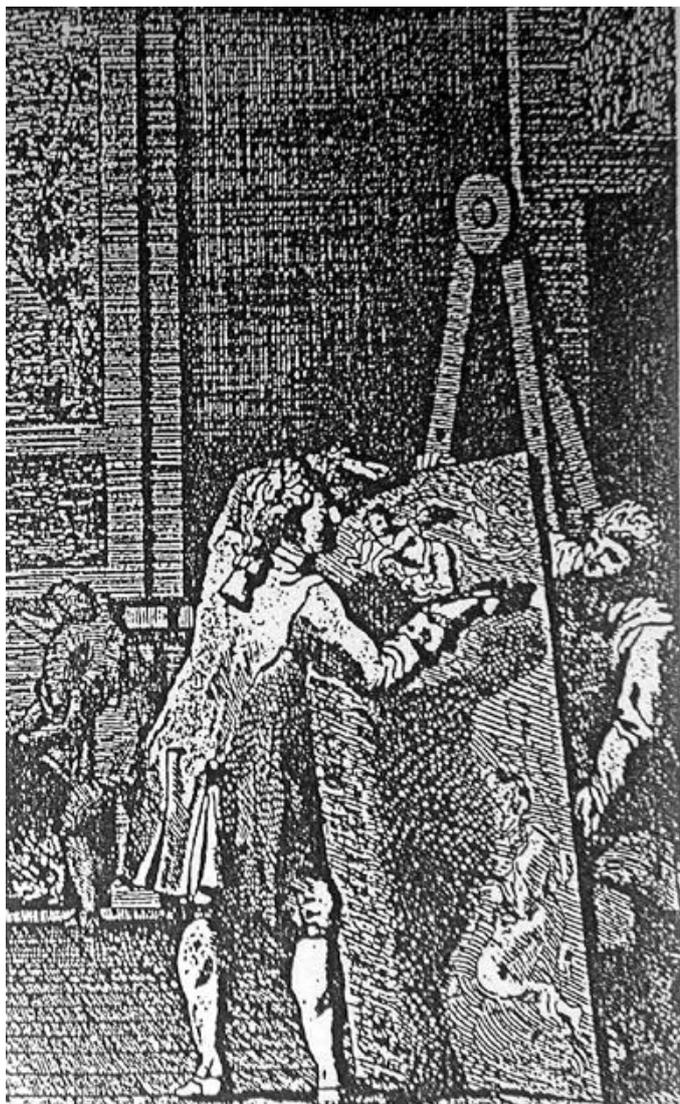
Staroveké nástroje na enkaustiku

Nástroje na výrobu enkaustiky

Technika enkaustikovej maľby (stredoveká ilustrácia)

Technika enkaustikovej maľby (stredoveká ilustrácia)

Portrét ženy (enkaustika na dreve, Fajjúm, Egypt, 2.st.)

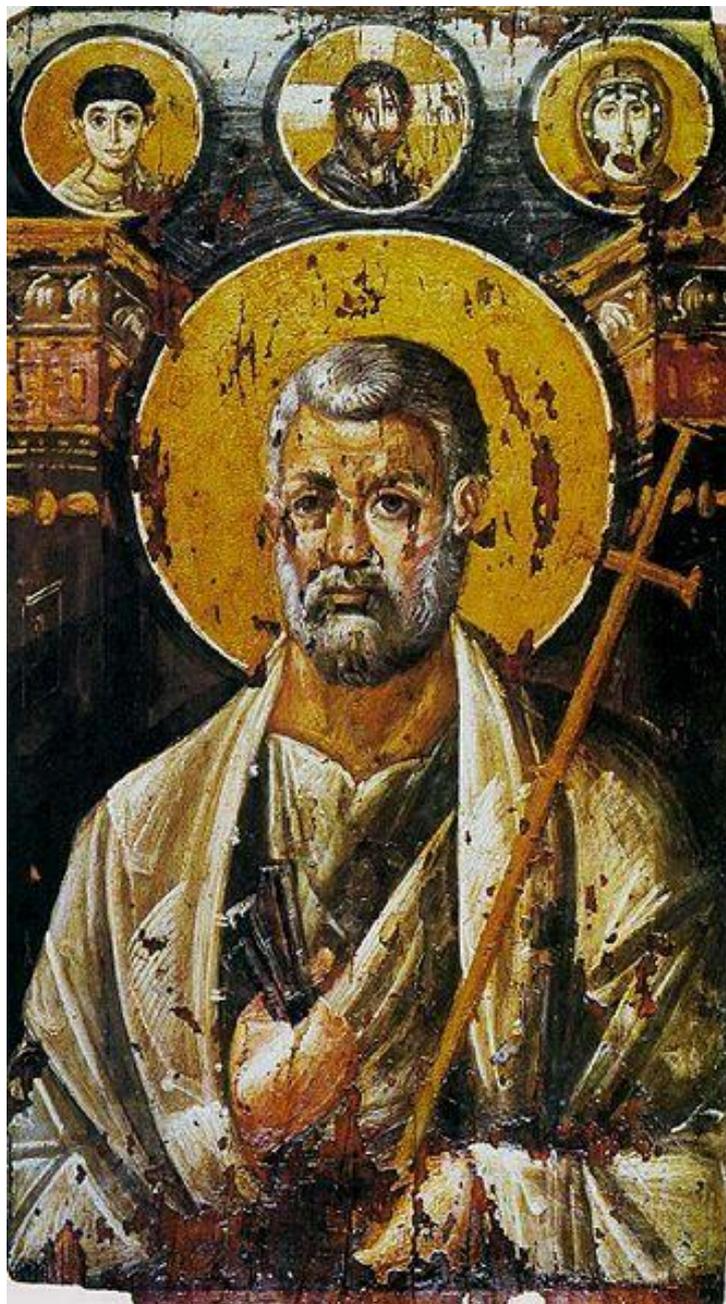

Abgar drží obraz Krista (ikona, enkaustika, kláštor sv. Kataríny na hore Sinaj)

enkaustika fajjúmska - egyptská *enkaustika* s použitím včelieho vosku; voskový farebný náter sa nanášal jednak za studena za použitia rozpúšťadiel, napr. *terpentínového oleja* alebo vo forme roztavenej zmesi; pozri *fajjúmske portréty*

enkaustika voskotemperová - maľba farbami spojenými voskovou *emulziou*; nazývaná aj *tempera vosková*; v tejto technike tiež zhotovované *múmiové portréty*

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Ikona>

Sv. Peter (enkaustika, kláštor Sv. Kataríny na Hore Sinaj, 6.st.)

enkaustikové dlaždice - keramické dlaždice, v ktorých vzor alebo obrázok na povrchu nie je výsledkom glazúry, ale z rôznych farieb hlíny; sú zvyčajne z dvoch farieb, ale dlaždica sa môže skladať z až šiestich; vzor vyložený do telesa dlaždice, zostáva aj po opotrebovaní dlaždice; enkaustické dlaždice môžu byť glazované alebo nie, a vložka môže byť plytká ako jedna osmina palca, ako je často prípad dlaždíc z viktoriánskej éry; pôvodne boli nazývané vykladané dlaždice počas stredovekého obdobia; použitie slova enkaustika pre vykladané dlaždice z dvoch alebo viacerých farieb je jazykovo nesprávne; gréc. *ἐγκαυστικός/enkaustós* znamená „horí“; termín pôvodne

opisoval spôsob maľby s včelím voskom, ktorá bola následne fixovaná teplom; proces bol tiež aplikovaný pri stredovekom *smaltovaní*; termín enkaustikové dlaždice sa nepoužíval do 19.st.; údajne ľudia z viktoriánskej doby sa domnievali, že dvojfarebné dlaždice silne pripomínajú smalt a tzv. enkaustiku; aj napriek chybe termín je teraz v bežnom používaní tak dlho, že sa stal uznávaným názvom pre vykladané obkladačské práce; enkaustika alebo vykladané dlaždice mali dve obdobia veľkej popularity; prvé v 13.st. a trvala až do čias Henryho reformácie v 16.st.; druhé nastalo v časoch *novogotiky*, ktorá po dlhých pokusoch a omyloch masovo vyrábala tieto dlaždice, a sprístupnila ich verejnosti: namiesto toho, aby boli jednoducho maľované so vzorom, farba a vzor je doslova zapečený do materiálu, cementu alebo ílu rôznej farby

https://en.wikipedia.org/wiki/Encaustic_tile

Stredoveké enkaustikové dlaždice s heraldickými motívmi (opátstvo Cleeve, Washford, Somerset, 13.st.)

Moderné enkaustikové dlaždice so vpaľovaným vzorom

Enkelados - v gréckej mytológii jeden z *Gigantov*; za účasť na vzbure (pozri *Gigantomachia*) ho *Zeus* opálil bleskom, takže ušiel z boja; dohonila ho *Aténa* a hodila naň ostrov *Sicíliu*; leží tam a otvorom v *Ete* chrlí plamene (porovnaj *Héfaistos*); najstaršie zobrazenie s *Enkeladom* z 520 pr.Kr. zo štítu chrámu *Atény* na *Akropole*

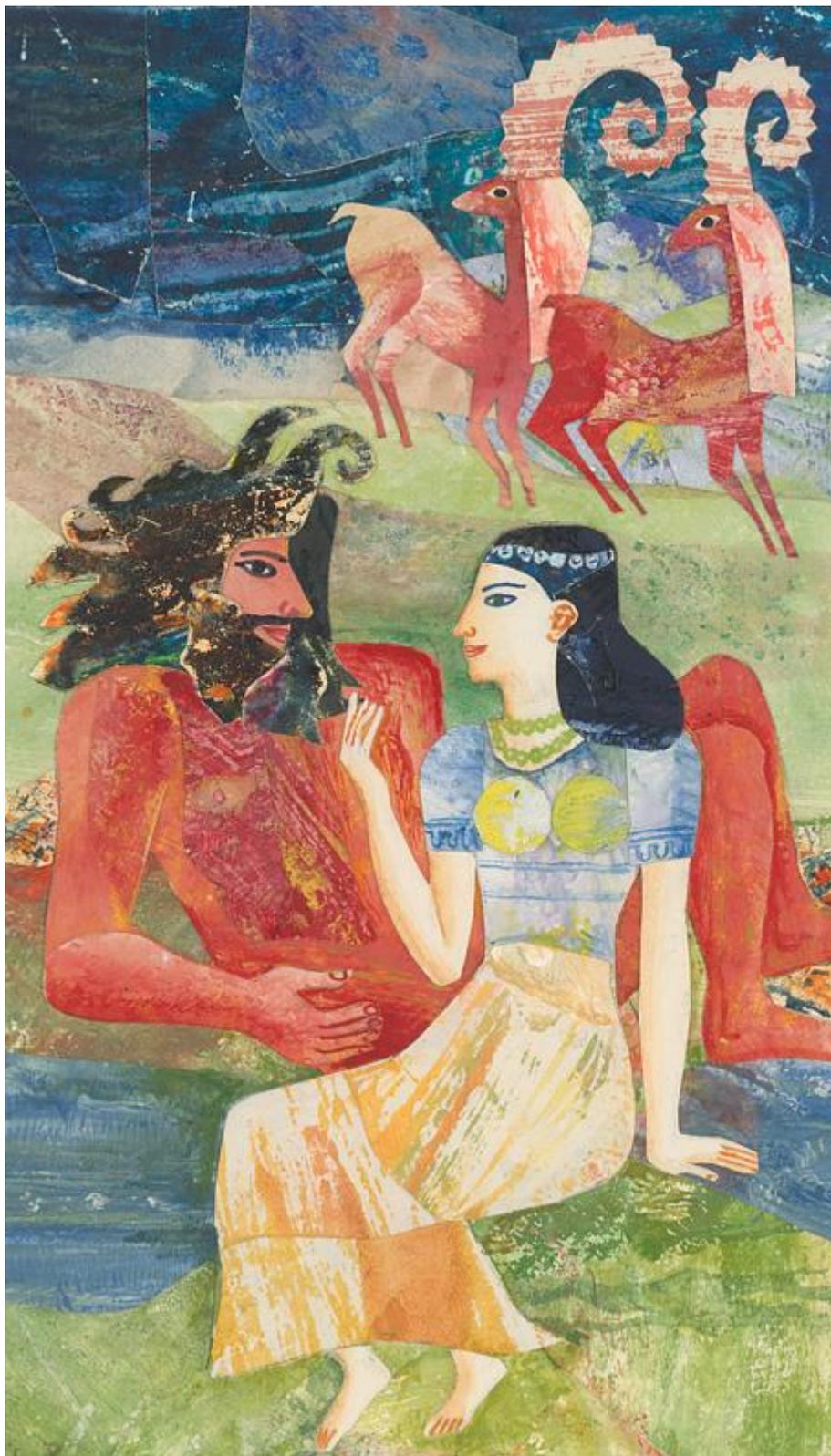
Enki – mezopotámsky boh; jeden z najvyšších *sumerských* bohov, boh *múdrosti*, *akkadsky* zvaný *Ea*; *Ea/Enki* vymyslel ľudí, aby slúžili bohom, ktorých unavilo starať sa o seba a svoju potravu > ľudia sú obdarení všetkými vrozenými vlohami, aby mohli splniť svoju úlohu, vymýšľajú procesie, aby sa bohovia mohli stretávať alebo navštevovať svoje svätyne, ľudia dokonca opakovane slávia *svadby bohov*; *Ea/Enki* je aj prvým známym hrdinom sumersko-akkadského príbehu o *potope*, ktorou chcel kráľ bohov vyhubiť hlučných ľudí, keď ho rušili v spánku; *Ea* vybral najlepšieho z ľudí (*Utanapištim*), naučil ho postaviť loď, človek sa nasťahoval so svojou rodinou a všetkými druhmi pozemských zvierat a vzal so sebou aj znalosť všetkých remesiel > odvtedy ľudia žijú na zemi krátko a môžu sa rozmnožovať iba toľko, aby sa bohom opäť nezunovali; pozri *Atrachasis*; *Eva*; *bohovia mezopotámski*

Boh Enki a Vodnár s plášťom z vodných tokov (sumerský reliéf)

Enkidu - sluha *Gilgameša*, ktorý pre svojho pána obetoval život; obdoba gréckych *héroov*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Enkidu>

B. Kolčáková: Enkidu a chrámová služobníčka (ilustrácia, koláž, akryl, 1974)

Enkimdu - jeden z dvojice *sumerských bohov*; pozri *Dumuzi a Enkimdu*; pozri *bohovia mezopotámski*
enkolpion - z gréc. Ἐν κολπειῶ - „na prsiach (nosený)“; náprsný kríž v byzantskej cirkvi; býva dvojdielny, s vyobrazením ukrižovaného Krista na líci a Panny Márie s dieťaťom na rube; všetci ostatní duchovní v gréckych cirkvách ho nosia iba ako vyznamenanie (stauroforos); jedna z *insígnií* biskupov a ďalších predstaviteľov cirkevných úradov (*opátov*); vyvinul sa z predkresťanských

schránok s *amuletmí* (*enkolpie*); v kresťanskej dobe okrem kríža mal aj tvar *kotvy*, *ryby* a obsahoval nielen *relikvie*, ale aj úryvky z *Biblie* (porovnaj židovský *tefilin*, islamskú *kiswu*), *Kristov monogram* apod.; neskoršie často bohato zdobený, pôvodne obsahoval aj ostatky svätých; od 3.st. doložené jeho užívanie ktorýmkoľvek veriacim, asi od 13.st. ho nosia *biskupi*; ako enkolpion sa označuje aj *medailón* s obrazom *Panny Márie*, ktorý nosia hodnostári východnej cirkvi; termíny *enkolpion* a *pektorál* nie sú šírkou obsahu totožné; *pektorál* má užší význam a zodpovedá iba zdobenému krížovému relikviáru

Strieborné enkolpiony z Uspenskej katedrály

Enlil - jeden z najvyšších *sumerských bohov*, zrejme *boh búrky*; jeho synom bol *Sín*, boh svetla a *múdrosti*, *Nuska/Nuška* babilónsko-akkadský a sumerský boh svetla; pozri *bohovia svetla*; v súvislosti s heslom *céder* o Enlilovi píše Lurker ako o bohu osudu

<http://en.wikipedia.org/wiki/Enlil>

Enon - miesto na rieke *Jordán* blízko Betsanu, kde *Ján Krstiteľ* vykonával krst veriacich; pozri *biblia*

ensi - *sumerský* titul vládcu - *panovníka*

ensó/iči ensó - Lexikon východní moudrosti: jap. – „kruhový tvar“; *kruh* ako symbol *absolútna*, pravej skutočnosti, *osvietenia*; *kruh* načrtnutý jedným plynulým ťahom štetca je obľúbenou témou *zen-budhistického maliarstva*; hovorí sa, že ak je maliarove vedomie pred maľovaním skoncentrované a v rovnováhe, umožní maľovať ensó plnej sily a dokonalosti

Ensor James - (†1949); belgický maliar a grafik; mal významný vplyv na *expresionizmus* a *surrealizmus*; bol spájaný s umeleckou skupinou *Les Vingt*

http://it.wikipedia.org/wiki/James_Ensor

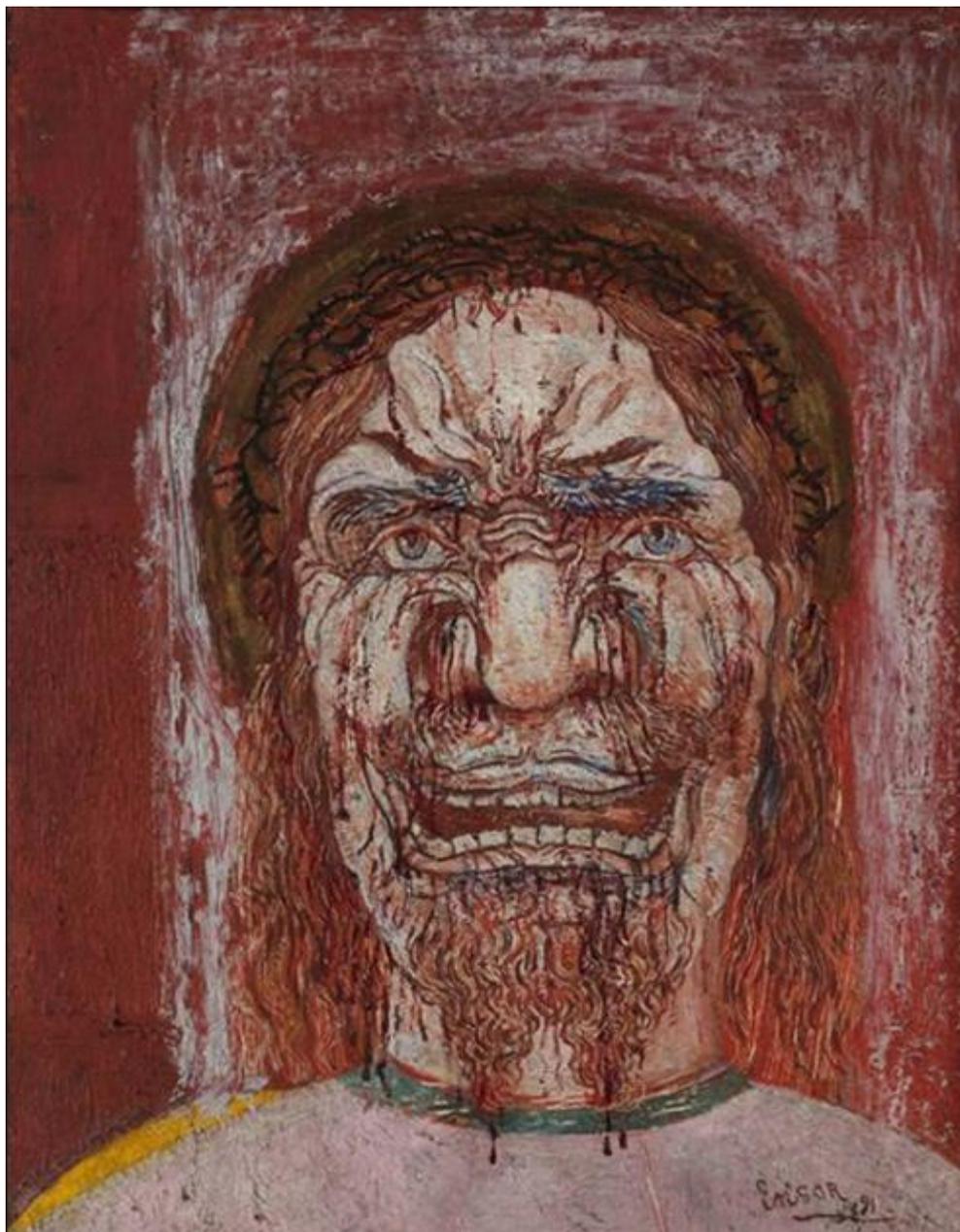
<https://www.google.sk/search?q=Ensor+James&espv=2&biw=1846&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwiO7bq45jLAhWBxROKHcQaD3gOiR4IhAE&dpr=1>

J. Ensor: Kristov vstup do Bruselu (1888)

J. Enson: Pokušenie sv. Antona (19.st.)

J. Enson: Muž bolesti (1891)

J. Enson: Zlí lekári (19.st.)

J. Enson: Intrigy (1890)

J. Enson: Autoportrét s maskami (1899)

J. Enson: Veslár (1883)

J. Ensor: Trápenie sv. Antona (1887)

Ensteinova veža - expresionistická stavba nemeckého architekta *E. Mendelsohna* z rokov 1919-21, dnes zničená; bola observatóriom a astrofyzikálnym laboratóriom; vyznačovala sa oblými líniami a oknami, ktoré obtáčajú tvar budovy; aj keď stavba bola navrhnutá z *liateho betónu*, technické a technologické problémy prinútili stavbárov postaviť ju z tehál a omietnuť cementom; stavba budila dojem organickej sochy (pozri *skulpturálna architektúra*) a slúžila ako pamätník slávneho fyzika

„entartete Kunst“ - nem. – „úpadkové umenie“; označenie nacistickej estetiky pre moderné umenie *expresionizmu, fauvizmu, dadaizmu, kubizmu, abstraktného umenia*, a umenia tvorené židovskými autormi; (ďalej pozri vzťah k *novej vecnosti*); jedinou povolenou formou bolo *umenie nacionálno-socialistické*; tiež názov dvoch základných výstav: 1933 v Karlsruhe a 1937 v Mníchove: na tejto druhej výstave namiesto pôvodného termínu *bolševické alebo židovské umenie* prevládol termín *zvrhlé/úpadkové umenie*; v *obrazoboreckých* akciách zničených tisíc obrazov, viac ako 4 tisíc akvarelov a grafických listov; akcia „entartete Kunst“ okrem politických cieľov sledovala aj rýdzo praktický cieľ: zabavené diela (17 tis.) boli predané na *aukciách* vo Švajčiarsku 1939 (Curych, Luzern) a Nemecko získalo značné čiastky; (Braque, Chagall, Derain, Ensor, *P. Gauguin, V. van Gogh, M. Laurencinová, A. Modigliani, H. Matisse, J. Pascin, P. Picasso, Vlaminck, F. Marc, E. Nolde, P. Klee, K. Hofer, Ch. Rohlfs, O. Dix, O. Kokoschka, M. Beckmann, M. H. Pechstein, E. Kirchner, E. Heckel, G. Grosz, K. Schmidt-Rottluff, O. Mueller, P. Modersohnová-Beckerová, A. Macke, L. Corinth, M. Liebermann, C. Amiet, L. Feininger, R. Levy, W. Lehmbruck, E. Mataré, E. Barlach, G. Marcks, A. Archipenko, H. Hartung* a ďal.); pozri *kabinety hrôzy; úpadkové umenie 2* v Sovietskom zväze; pozri časopis *Najväčší maliari č. 107*, záber z výstavy „Zdegenerované umenie“ v Berlíne roku 1938

Ríšsky minister Dr Goebbels na výstave „Entartete Kunst“

Ríšsky minister Dr Goebbels na výstave „Entartete Kunst“

entáze/entázis - gréc. – „napätie“; väčšie či menšie rozšírenie *drieku* asi až do jednej poloviny (antické *stĺpy* v maxime tretiny výšky); entáze majú aj *stĺpy* zo *slohov* vychádzajúcich z *antiky*, ale chýba napr. neskorogotickým *kruhovým pilierom*

„entonský strih“ - krátky strih dámskeho *účesu* z 20.rokov 20.st., nazvaný podľa anglickej elitnej školy v Entonu; malá päťka do čela alebo do strany, krátke vlasy po stranách a vzadu; pozri *móda*

entrelacs - pletencový ornament/*pletenec* z čias *románskeho slohu*; pozri *ornament*

(6,1-8. Rozlomenie štyroch pečatí). **Apokalyptickí jazdci** (Beatus Silos, 1109)

entuja - tiež *arraba*; v stredovekej architektúre inšpirovanej islamskou architektúrou je to priestor medzi oblúkom a horným, pravouhlým lemovaním *alfiz*; bohato zdobený

entulla - *antilopa*

Enudr - podľa stredovekých *bestiárov* je to vodný had žijúci v *Nile*; ak Enudr nájde spiacieho *krokodila* v blate, prenikne mu jeho ústami do žalúdka, zožerie mu vnútornosti, živý vylezie von a krokodíl zomrie; pozri *krokodíl*, *monštrum*

Enudr (iluminácia zo stredovekého bestiára)

envelopa - *plášťová hradba* vo fortifikačných *bastiónových sústavách*; obklopuje inú hradbu (*reduit*); pozri *fortifikácia*

Envidia - *Invidia*

environment - z angl. a franc. – „prostredie“

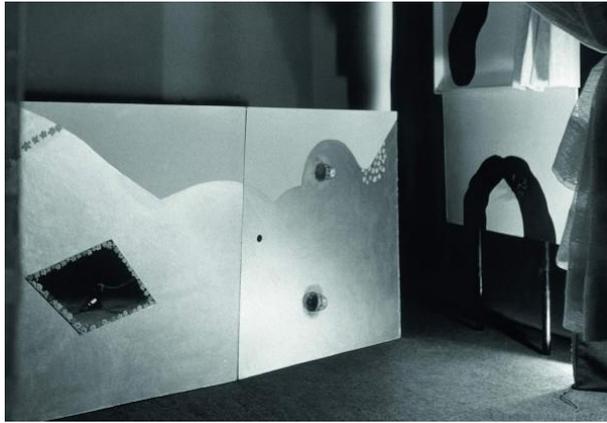
1. *životné prostredie*

2.vo *výtvarnom umení* 50.-60.rokov 20.st. názor, ktorý aktivizuje všetky zmysly (zrak, hmat, sluch, chuť, čuch) a s nimi priestorové, citové, sociálne a i. skúsenosti človeka; kolektívny štýl tvorby vychádzajúci z *pop-artu*, *happeningu*; umelecké stvárnenie priestorov, z ktorých sa stáva umelecký *objekt*, do ktorého „sa dá vstúpiť“; výtvarná realizácia má rôzne podoby:

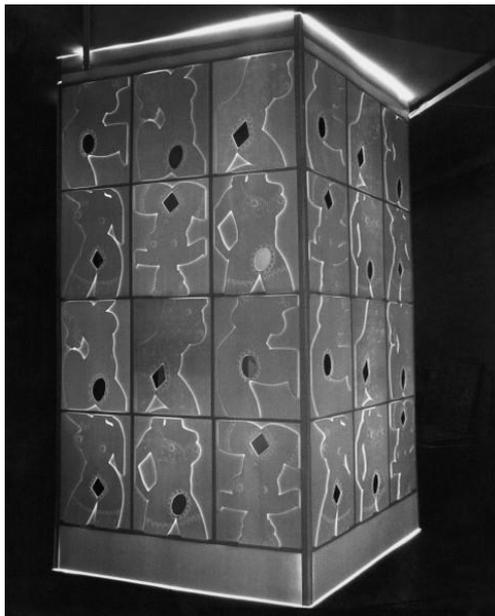
- 1.dielo stotožnené s prostredím dotvoreným s umeleckým zámerom, napr. zatemnená miestnosť s pulzujúcim svetlom a reprodukoványm tlkotom srdca (G.Colombo)
- 2.využitie skutočných predmetov v kombinácii s dielom, (napr. skutočný stôl a stolička so sadrovou sochou v životnej veľkosti (G.Segal)
- 3.v *maliarstve* kombinácia maľovaných a plastických prvkov alebo priamo začleňovanie skutočných predmetov do obrazu

pozri *syntetické umenie*, *antiumenie*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Ambientalismo>

J. Želibská: Možnosť odkrývania (environment, 1967)

J. Želibská: Kandarya-Mahadeva (detail, environment, 1969)

enviromentálny dizajn - tiež *dizajn životného prostredia*; úprava krajiny, *urbanizmus* a ď.; pozri *životné prostredie*

http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Environmental_design

enviromentálne umenie -

http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Environmental_art

Enyalios - v gréckej mytológii boh vojnového pokriku, stotožňovaný niekedy s *Áresom*

Enyo - v gréckej mytológii jedna zo sestier - škriepnych starien (pozri *Graie*), dcér bohyne *Keto* a boha *Forkysa*; ďalšie boli *Pefredo* a *Deino*

Eoestre/Ostara - germánska bohyňa jari; od jej mena odvodené nemecké a anglické názvy *Vel'kej noci*: nem. Ostern, angl. Easter; pozri *germánski bohovia*

<http://en.wikipedia.org/wiki/%C4%92ostre>

J. Reich: Eoestre s putti (ilustrácia, 1884)

eón - 1.v geológii najvyššia geochronologická jednotka

2.zastaralý a knižný výraz pre *vek*, obdobie; pozri *čas*

Malá čl. encyklopédia: vek, v ktorom práve žijeme a ktorý speje ku *koncu sveta*; pozri *vzkriesenie* (Betz); pozri *aión*

Heinz-Mohr v súvislosti s heslom *anjel*: v neskoršom rozšírení počtu *archanjelov* na sedem (*Michal, Gabriel, Rafael, Uriel*) sa odráža vplyv učenia o eónoch na židovskú teológiu a jednak babylonská *astronómia*

Eós - v gréckej mytológii bohyňa ranného zore; *Titánka*, dcéra *Hyperióna* a jeho sestry a manželky *Teie*; jej súrodencami boli *Helios* a *Seléné*; jej prvým manželom bol *Astraios*, s ktorým mala *Boréasa, Eurosa, Zefyra* a *Notosa*; zaľúbila sa postupne do aténskeho hrdinu *Kefala/Cephala*, lovca *Orióna*, ktorých vždy dala uniesť; uniesla aj svojho druhého manžela *Tithóna/Titóna*, s ktorým mala dvoch synov *Ematióna* a *Memnóna*, ktorý sa po padlom *Hektorovi* stal veliteľom *Trójanov*; keď *Memnón* zomrel v súboji s *Achillom*, Eós preniesla jeho mŕtvolu do Etiópie (tu žila s *Tithónom*) a slzy, ktoré nad ním stále prelieva, sa objavujú každé ráno ako *rosa*; zobrazovaná s veľkými krídlami na voze ťahanom bielymi alebo ružovými okrídlenými koňmi (porovnaj *Pegas*), alebo zobrazovaná bez krídiel personifikujúca deň; ako zosobnenie zore ju sprevádza *Apolónov* (?) *slniečny voz*, alebo zobrazovaná s vlastným záprahom, keď zaháňa noc (pozri *Nyx*; motív obľúbený v *baroku*); v *antike* rovnako ako v 17.st. obľúbené motívy únosov mladíkov (Boucher, Carracci); v *baroku* aj bez záprahu, rozosievajúca kvetiny (Fragonard); význam motívu doznel v 19.st. (Poussin, L.Silvester ml., Michelangelo, Rodin); pozri *Aurora; rosa* (Biedermann); *Ganymedes* (www)

Douris maliar a Kalliades hrnčiar: Tzv. Memnonova pieta (červeno figurová keramika, Capua, Taliansko, 490-480 pr.Kr.)

Maliara Achill: Bohyňa Eós prenasleduje Tithona držiaceho lýru (attická červeno figurová oinoche, 470-460 pr.Kr.)

E. de Morgan: Eos (1895)

Epafos - v gréckej mytológii syn boha *Dia* a *Ió*, ktorá premenená žiarlivou *Hérou* na kravu, porodila Epafa na brehoch Nílu; tu sa stal prvým kráľom zeme, ktorá svoj názov Egypt dostala po Epafovom synovi *Aigyptosovi*; starovekí Gréci spájali egyptský kult býka *Apisa* s Epafom

Epeiros - v gréckej mytológii tesár, staviteľ *Trojského koňa*; pozri *tesárstvo*
epická pieseň - *pieseň epická*

Epidauros - gréc. *Επίδαυρος*/Epídavros; Eidauros pokladaný za miesto narodenia *Apolónovho* syna *Asklépia*

www: vo svojej dobe bolo významným kultúrnym a náboženským centrom; sústredil sa tu kult boha *Asklépia*, ktorému bol zasvätený chrám; dodnes sú tu pozostatky tohto chrámu a spolu s obrovským, dobre zachovaným *amfiteátrom* tvorí najdôležitejšie pamiatky celej oblasti; vďaka svojej výnimočnosti bol Asklepiov chrám zapísaný v roku 1988 na zoznam svetového dedičstva *UNESCO*; pozri *asklepion*, *abaton*

www: Epidauros bol nezávislý na Argosu, ktoré nie sú zahrnuté do Argolis až do doby Rimanov; s jeho podporné území, to tvorilo malé územie s názvom Epidauria; bol pokladaný za miesto narodenia Apolonovho syna Asklepia; Epidauros bol známy pre svoju svätyňu, ktorá sa nachádza asi päť míľ (8 km) od centra mesta, rovnako ako pre svoje divadlo, ktoré sa používa dodnes; kult Asklepia v Epidaure je doložený v 6.st.pr.Kr.; *asklepion* v Epidaure bol najslávnejším liečiteľským centrom klasického sveta, miestom, kde chorí ľudia prichádzali v nádeji na vyliečenie; ak chceli zistiť správny liek na svoje ochorenie, strávili noc v enkoimeteriu, veľkej spacej hale; vo svojich snoch im mal boh poradiť, čo majú urobiť, aby získali svoje zdravie; vo svätyni boli objavený penzión so 160 iziebami; k dispozícii boli aj minerálne pramene v okolí, ktoré mohli byť v liečiteľstve používané; Epidauros sa nachádza juhovýchodne od *Delf*, cez polostrov z Argu; Asclepius, najdôležitejší liečiteľ - boh staroveku, priniesol do svätyně prosperitu, ktorá sa v 4. a 3.st.pr.Kr. vyústila do ambiciózneho stavebného programu zväčšovania a rekonštrukcie pamiatkových objektov; sláva a prosperita pokračovala v *helenistickom* období; v 87 pr.Kr. bol

Epiduros útočiskom drancujúcich Rimanov, vedených generálom Sullom, a v roku 67 pr.Kr. bol vydrancovaný pirátmi; v 2.st. svätyne zažili nový vzostup pod rímskou správou, ale v r. 395 vpadli do svätyne *Gótovia*; aj po zavedení *kresťanstva*, ktoré potláčalo *veštenie*, bola svätyňa v Epidaure známa ešte v polovici 5.st., hoci už ako kresťanské liečiteľské centrum

epidot - Täubl: tmavozelená odroda *kremičitanu*

epifánia - *zjavenie*; v gréckom náboženstve zjavenie božstva, prejav božej vôle, prenášanie božských vlastností na človeka; v gréckom náboženstve už od 5.st.pr.Kr.; v kresťanských cirkvách slávnosť zjavenia Pána pripadajúca na 6.január, sviatok Troch kráľov (pozri *Klaňanie troch kráľov*); pozri *theofánia*; *apokalypsa*, *Svadba v Káne galilejskej*

F. Herrera st.: Epifánia (1653)

epifánia Veľká - *Veľká epifánia*

Epifánios - (†403); grécky cirkevný otec, teológ, spisovateľ, biskup a metropolita na *Cypre*; pozri *Kvetná nedeľa* (Vavrincová); pozri *adamiti*

epigonation - gréc. *liturgický odev* biskupov; pôvodne šatka, neskôr kosoštvorec látky visiacej od pása v pravom boku; pozri *biskup*

epigóni - z gréc. epigonos – „nasledovník“

1.v gréckom význame potomkovia - synovia siedmich vodcov bojujúcich proti *Tébam*; pozri *Sedem proti Tébam*, *Polyneikos*, *Tersandros*, *Alkmaión*; pozri *grécka mytológia*

2.bezduchí napodobňovatelia; v *dejinách umenia* a *výtvarnej teórii* a *estetike* epigónstvo názorová, metodická závislosť na vzoru; v tvorbe je vzor obmieňaný často na vysokej úrovni a s citom pre zmyslové hodnoty *diela*; epigónstvo sa javí ako psychologický, tvorivý problém jedincov, ktorým chýba schopnosť rozpoznať a riešiť kľúčové otázky svojho odboru alebo sú jednoducho neschopní samostatnej tvorivej cesty; epigónstvo často spojené s *eklektizmom*; porovnaj *parafráza*, *citácia*

epigraf - tiež *nápis*, *nadpis*, *heslo*; pozri *pseudoepigraf*, *kalos (nápis)*

epigrafika - z gréc. epigrafe – „nápis“; náuka o nápisoch vytesaných do kameňa, rytých do kovu, stien (*sgrafitti*) alebo maľovaných na steny (*dipinti*) *jaskýň*, budov, umiestňovaných na *náhrobkoch*, *vázach*, *gemmach*, *pečatidlách*, *minciach*, *prsteňoch*, *zvonoch*, voskových tabuľkách, pokiaľ nie sú egyptského pôvodu; pomocná historická veda, vydelená z *paleografie* v 19.st.; špecializovaná

podľa jazykov, obdobia, materiálov; jazykovo spracované nápisy tvoria dôležitý prameň pri stanovení autorstva, obsahovom výklade *diela*, určení jeho spoločenskej funkcie, pri poznaní právnej a sociálnej situácie; dôležitým časovým predelom je spôsob písania (staršie nápisy spočiatku písané sprava doľava, neskoršie striedavo sprava doľava a zľava doprava (*bustrofedon*), neskoršie zľava doprava; pozri *písmo, alfa a omega*

epigrafický ornament - ornament epigrafický

epigrafia - epigrafika

epigram - 1. *subscriptio*; výklad s morálnym obsahom; pozri *emblém*

2. *epitaf, náhrobný nápis*

epikurejská škola - antická filozofická škola založená filozofom Epikurom v *Aténach*; rozvíjala tak grécky *atomizmus*, tak *hedonistickú* etiku; napriek tomu, že nemala veľmi známych predstaviteľov, bola veľmi vplyvná až do rozpadu *Rímskej ríše*; epikureizmus bol napádaný *stoikmi*, *stredovekým klérom* pre svoj „hrubý *hedonizmus*“; epikurejská škola sa zvyčajne delí na tri obdobia:

1. tzv. *stará záhrada* (4.-3.st.pr.Kr.), kam spadá pôsobenie samotného Epikura a jeho žiak Metrodor z Lampsaku a ďalej Ermarchos, Polienos, Nifoklés, Anaxarchos, Apollodoros, Metrodoros zo Stratóna

2. tzv. *stredná záhrada* (2.-1.st.pr.Kr.), kam patrí Apollodor z Athén, Zénón zo Sidonu, Diogenes z Tarsu a najmä Filodémos z Kadary

3. tzv. *neskorá záhrada* (do 6.st.po Kr.), rímsky epikureizmus, kam patrí predovšetkým Filodémos z Kadary, ktorý rozšíril grécky atomizmus v Ríme; jeho žiak Lucretius svojím dielom ovplyvnil celé toto rímske obdobie

epilepsia - pozri *adulár, dvojník, choroba, jednorozec, Uzdravenie chorého na epilepsiu*

P. Bruegel st.: Epileptici (16.st.)

Autor neznámy: Sv. Valentín lieči chorého na padúcnicu (ilustrácia s knihy *Obrázkový život svätých pre školu a dom* od dr. Františka Ehrmanna, 1899)

Epimeteus - gréc. – „dodatočne uvažujúci (t.j. neprezieravý)“ (jeho brat *Prométheus* – „prezieravý“; lat. Epimetheus; v *gréckej mytológii* jeden zo synov *Titána Japeta* a *Klymeny* alebo v inej verzii syn Iapeta a Titánky *Temis*; manžel *Pandory*; podľa jednej verzie na jeho žiadosť otvorila *Pandorinu skrinku*; pozri *teogonia*)

www: v *gréckej mytológii* jeden zo synov *Titána Japeta* a *Okeanidy Asie*; pozri *Titáni*

G. Bonasone: Epimetheus otvára Pandorinu skrinku, z ktorej unikajú Cnosti (lept a rytina, 16.st.)

epinaios - opistodomos

Epimachus z Alexandrie – (250); rímsky mučeník; podľa inej verzie bol Epimachus bol umučení v Alexandrii vo väzení a potom upálený na hranici (pozri *autodafé*) alebo sťatý; Podľa legendy bol mučený vo väzení a potom upálený na hranici alebo sťatý; stalo sa tak za vlády cisára Decia; pozri *Gordian a Epimachus, kresťanskí svätci*

https://en.wikipedia.org/wiki/Saint_Epimachus

M. Wolgemut, W. Pleydenwurff, H. Schedel: Gordian a Epimachus (Norimberská kronika, 1493)

Epimachus s kachľami v rukách (Kemptener Klosterchronik, 1499-1500)

Epimeteus - v gréckej mytológii syn Titána Iapeta a Okeanovny Asie; pozri *Titáni, kozmogónia*

Epione - gréc. Ἐπιόνη/Epione; v gréckej mytológii bohyňa utíšenia bolesti; v skutočnosti jej meno znamená Upokojujúca; bola manželkou Asklepia a matkou Panacey, bohyne liekov, a *Hygiei*, bohyne zdravia; bola pravdepodobne tiež matkou slávnych lekárov Machaona a Podaliriusa, ktorí sú uvedení v Homerovej *Iliade*

<https://es.wikipedia.org/wiki/Epione>

Aklepios sediaci na omfalu so svojou ženou Epione (vpravo) a mužom v himationu (4.st.pr.Kr.)

Epiros - pozri *Alexander Macedónsky*

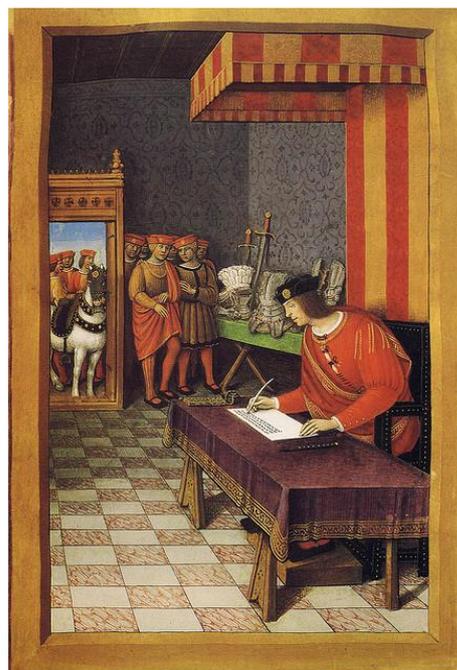
episkop - lat. – „biskup“; > episkopálny, zachovávajúci biskupskú hierarchiu > episkopát - biskupská hodnosť, biskupstvo, zbor biskupov; pozri *ceremoniale episcoporum*

epistolár - z gréc. espistole – „list“; *epištola 1*; *liturgická kniha* rímskokatolíckej cirkvi obsahujúca texty *Starého* a časti *Nového zákona*, čítané počas omše na *epištoľnej strane* oltára; v *stredoveku* bohato zdobený knižnou maľbou

epistolárium - lat. – „apoštolský list“; *epištola*; pozri *apoštol*

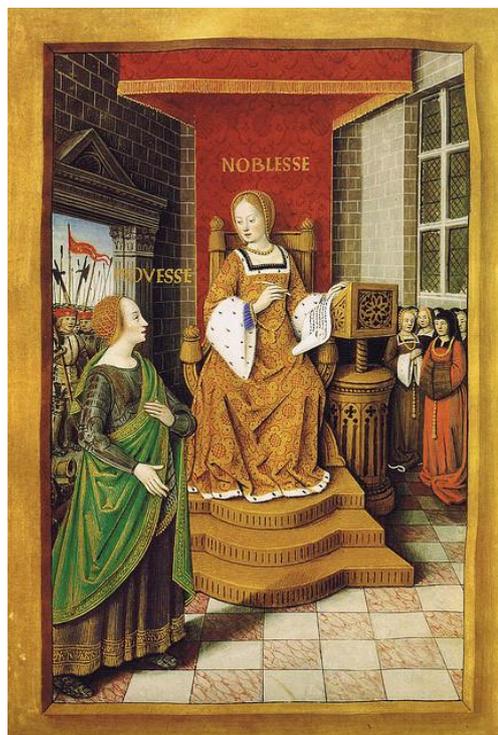
Epistres Envoyées au Roi - fiktívna výmena listov medzi Anne de Bretagne a jej manželom Ľudovítom XII.;

http://translate.googleusercontent.com/translate_c?depth=1&hl=sk&prev=/search%3Fq%3D%2522Epistres%2BEnvoy%25C3%25A9es%2BAu%2BRoi%2522%26es%3D210%26es_sm%3D93&rurl=translate.google.sk&sl=en&u=http://www.flickr.com/photos/28433765%40N07/3153691003/in/photostream/&usq=ALkJrhgUSCZPiIzG3nlyYSzKFN08kJtLYg
<http://www.flickr.com/photos/28433765@N07/3154531158/?rb=1>

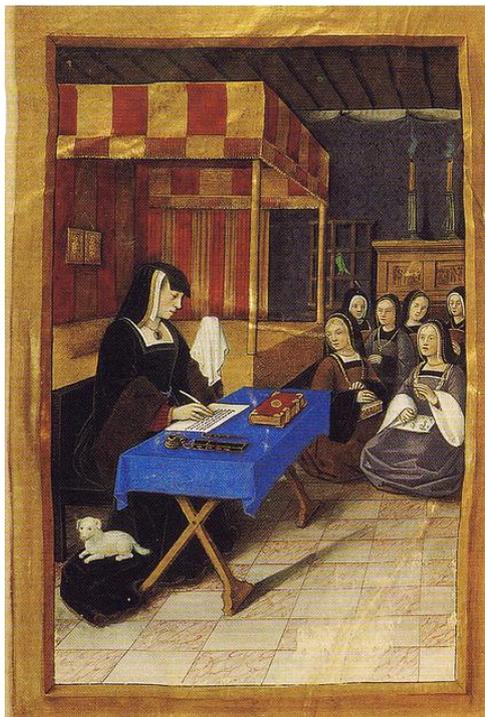
J. Bourdichon: Epistres Envoyées au Roi (Anne de Bretagne odovzdáva list svojmu manželovi v prítomnosti svojho dvora, 16.st.)

J. Bourdichon: Epistres Envoyées au Roi (Ľudovít XII. píše svojej manželke Anne de Bretagne, že ju navštívi v Taliansku, 16.st.)

J. Bourdichon: Epistres Envoyées au Roi (Sedliak diktuje adresu chlapcovi, 16.st.)

J. Bourdichon: Epistres Envoyées au Roi (Anne de Bretagne píše list svojmu manželovi Ľudovítovi XII., 16.st.)

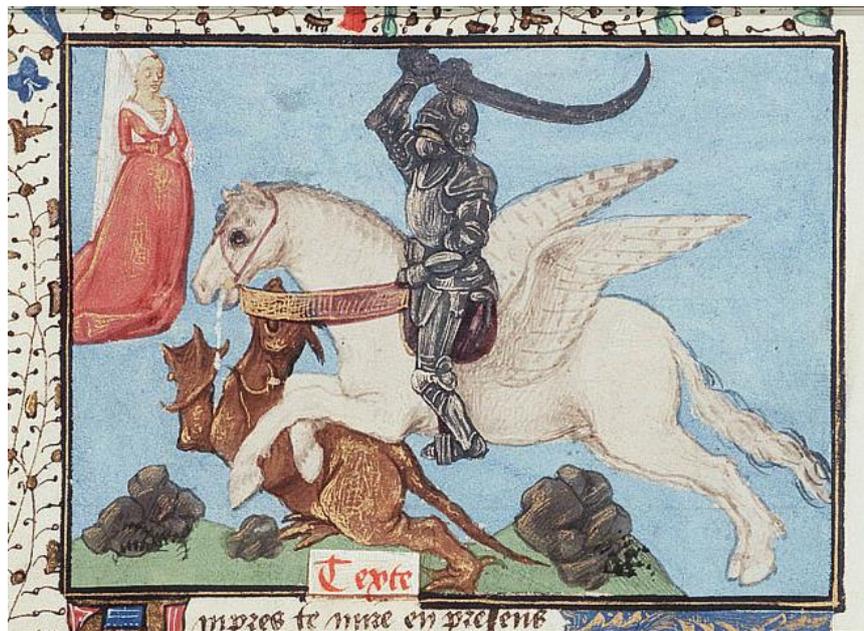

J. Bourdichon: Epistres Envoyées au Roi (Anne de Bretagne so slzami v očiach prosí Ľudovíta XII., aby sa vrátil do Francúzska, 16.st.)

J. Bourdichon: Epistres Envoyées au Roi (Kráľ Ľudovít XII. píše manželke Anne de Bretagne, 16.st.)

Epître d'Othéa -

http://fr.wikipedia.org/wiki/Codex_Bodmer_49 : %C2%AB Ep%C3%A9tre_d%E2%80%99Oth%C3%A9a %C2%BB

Ch. de Pisan: Perseus a Andromeda (miniatura z L'épître d'Othéa, 1450-1475)

Ch. de Pisan: Arachné (miniatura z L'épître d'Othéa, 1450-1475)

epistyl/epistýlion - pozri *architráv*

epišťola - 1. *epistolár*; *apoštolský list*, ktorý spracováva konkrétne aj obecné vieroučné, liturgické a morálne otázky veriacich; pozri *lekcionár*, *plenár/plenarium*; *liturgické knihy*; *Nový zákon* (Nový biblický slovník)

2. časť *omše*, pri ktorej sa číta výňatok z apoštolských listov (epišťol); čítaná v kostole na južnej strane (pozri *epišťolná strana*, *ambona*); pozri *Biela sobota*

epišťolná strana - v smere od západného chóru: *pravá* (južná) strana *hlavnej lode* kostola, určená na predčítanie *epišťol*; nazývaná tiež „*mužská strana*“, nakoľko tu sedávali zvyčajne muži v protiklade v *evanjeliovej strane*; pozri *ambona*; *mužský princíp*, *pravý/pravica*

epitaf - gréc. *epitafios* – „náhrobný nápis“, t.j. *epigram*; vo výtvarnom umení *pamätník* vzťahujúci sa k *mŕtvemu*, ktorý je pochovaný na inom mieste (porovnaj *kenotaf*), nie je preto *náhrobkom*; umiestňovaný chrámoch (napr. zosnulý jeho zakladateľom); od 14.st. upomienka na mŕtveho vo forme dosky upevnenej zvnútra alebo zvonku zvislo na stene *kostola*, na *piliéri* alebo v *krížovej chodbe*; s *náhrobným nápisom*; za doskou sa nenachádza hrob; zvyčajne s plastickou výzdobou alebo maľbou, vo forme *nástennej maľby*, *tabuľového obrazu*, *nástenného koberca*, bronzového alebo kamenného *reliéfu*, rytej kovovej dosky, *maľby na skle*, voľnej sochy alebo *súsošia*; základný význam má stále vždy *nápis* s menom mŕtveho a dátumom jeho smrti; najčastejšie zobrazuje kľachiaceho zosnulého; užívaný najmä v 16.st. (pozri *Baleka: manierizmus*); forma *náhrobku* má dva typy:

a) *náhrobná doska* v podobe zvislo postaveného *náhrobného kameňa* s *nápisom* a často obrazom mŕtveho

b) neskoršie okolo obrazu rozvinutý dej: napr. mŕtvy ako *adorant* (niekedy 33 ročný = *Kristove roky*), často s rodinou, u nohou Kristova kríža; v *renesancii* a v *baroku* epitaf vyrástol až do niekoľkopochovej *nadstavby* s duchaplným symbolickým významom; pozri *portrét donátorský*; *páv* (Heinz-Mohr)

<https://de.wikipedia.org/wiki/Epitaph>

G. Lemberg: Epitaf dr. Valentina Schmidburga (1522)

epitafios (liturgický) - grék: Ἐπιτάφιος/Epitaphios, alebo Ἐπιτάφιον/epitáphion; slovansky Плащаница/plaščanica; arab. نعش/naash; lat. epitaphios

1. ikona, dnes najčastejšie ako *epitafos*, tematicky viazaná na Oplakávanie nad hrobom; vyšívaná alebo maľovaná textília, často bohato zdobená, ktorá sa používa počas bohoslužby na *Veľký piatok* a *Bielu sobotu* vo východných pravoslávnych cirkvách a východných katolíckych cirkvách, ktoré

pokračujú v byzantskom ríte; existuje v lakovanej alebo mozaikové forme na stene alebo na paneli; ikona epitafios znázorňuje Krista potom, čo bol odstránený z kríža, v ľahu na chrbte, ako je jeho telo pripravované na pohreb; scéna je prevzatý z Jána (19,38-42); zobrazuje smútiace postavy okolo neho: matka (*Theotokos* alebo *Panna Mária*), sv. Ján, Jozef z Arimatie, *Mária Magdaléna* a anjeli; môže sa objaviť *Nikodém* a iní; niekedy sa telo Kristovo objaví samotné; obraz môže byť vyšívaný alebo maľovaný na tkanine alebo nejakom inom podklade, na ktorý je potom pripevnený zlatý okraj; ak ide o textíliu, zakrýva oltárny stôl (pozri *mensa*); epitafios východným variantom katolíckeho *Božieho tela*, ktoré je prevedené v rezbárskej podobe (pozri *corpus Christi*); istým druhom epitafionu je tiež *Turínske plátno*, zaraďované predovšetkým *acheiropoetu*; epitafios sa námetom a umiestnením líšil od západného *pôstneho súkna*

2.epitafios je tiež obyčajne krátka forma bohoslužby na Veľký piatok a Bielu sobotu, grécky zvaná Epitaphios Thrēnos; slúžená na Veľký piatok večer

[https://en.wikipedia.org/wiki/Epitaphios_\(liturgical\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Epitaphios_(liturgical))

<https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D1%89%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%86%D0%B0>

Theofanes Grék: Epitafios (Stavronikita kláštor, hora Athos, 16.st.)

Epitafios (textília, Benaki v Aténach 1599)

Epitafios (textília, Nižný Novgorod, 17.st.)

V. Vasnetsov: Epitafios (maľba na paneli, 1896)

Oleg Blažko: Epitafios (Spaso-Preobraženská katedrála v Krivom Rogu, 1990)

Epitaphios Theotokos - ikona vyšívanej tkaniny, zobrazujúca na chrbte ležiace telo *Theotokos*; používané počas sviatku Dormition Theotokos (Zosnutia Bohorodičky) 15. augusta, sviatku známeho na Západe ako *Nanebovzatie Panny Márie*; ikona Epitaphios Theotokos sa používa spolu s príslušnými kostolnými piesňami, keď sa nesie rakva v sprievode rovnakým spôsobom ako *Epitaphios Krista*, aj keď ten je nikdy umiestnený na *mense*; sviatok Dormition Theotokos sa zrodil v Jeruzaleme a odtiaľ sa rozšíril do Ruska, kde bol najprv slávený v Uspenskej katedrále v Moskve; pomaly sa šíril medzi ruskou *pravoslávnuou cirkvou*, aj keď nebol oficiálnou záležitosťou všetkých farností, nielen katedrál alebo kláštorov; zobrazenia Dormition Theotokos sú na Západe známe ako *Zosnutie Panny Márie* alebo tzv. *Dormitorio*

https://en.wikipedia.org/wiki/Dormition_of_the_Mother_of_God

https://www.google.sk/search?q=%D0%A3%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%22&espv=2&biw=1855&bih=995&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwjEv4qbzMLJAhWHqg4KHfBmA_UQsAQIRg#tbn=isch&tbs=rimg%3ACbH1e7QiD6aNIjj2g72N8uxiXUL7qvJEDSw896VHABWfiUUV0zMulKMfD6f07eeI3RnDQMR0g2yMiUUCWaGCv1STioSCcnaDvY3y7GJEa3AFyClvaHKKhIJdQvuq8kQNLARABw-0aEUFk0qEgnz3pUcAFZ-JRFu-YwjT-qXVCoSCRRXTMy6Uox8EX2htDUMI_1B0KhIJPp_1Tt54jdGcR7WiKE0PQ2pUqEgkNAXHSDbIyJRHnt-LeBont9ioSCROJZoYK_1VJOEXeJ5q09Kaz1&q=%D0%A3%D1%81%D0%BF%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5%22

Textília Epitaphios Theotokos

epitrachilion – gréc. ἐπιτραχήλιον/epitrachelion – „okolo krku“; cirkvnoslovansky jepitrachil; súčasť liturgického obleku v byzantskom obrade, ako ekvivalent rímskokatolíckej *štóly*; v liturgii používané presbyterov (kňazmi) a biskupmi; je zdobený ornamentálnym vyšívaním, najčastejšie siedmich kríží, symbolizujúcimi sedem sviatostí; podobne ako štóla je symbolom kňazstva; historickým ekvivalentom epitrachilu je diákonský orarion - v oboch prípadoch je základná šatka okolo šije (orarion podobne je ako štóla zakončený dvoma nadol visiacimi koncami); pozri *liturgický odev*

<https://en.wikipedia.org/wiki/Epitrachelion>

epocha - pozri *fénix* (Becker); *inkarnát/inkarnácia* (Baleka); *interpretácia*
 „epocha krásna“ - „*le belle époque*“

Epona - jedno z najstarších keltských ochranných božstiev; vo funkcii *Velkej Matky* a Zeme (porovnaj grécka *Gaia*); často splýva so svojím mužským náprotivkom *Teutatésom*; ich synom bol *Lug* (niekedy aj syn Epony); v súlade s *farebnou symbolikou*, v ktorej *farbe bielej* je zosobnený ženský kozmický princíp, je sprevádzaná bielou kobyľou; pozri *keltská mytológia*

eponymos - v prenesenom význame lokalita, od ktorej meno je odvodené; napr. meno *archeologickej kultúry*

epos - epická veršovaná skladba, ktorá sa vyznačuje voľnou kompozíciou s pomalým tokom deja, množstvom epizód; témou zvyčajne *vojny* a hrdinské činy; prototypom starogrécky epos (*Illias*, *Odysea*; *Argonautika*); oslava rodovej šľachty, ľudová *múdrost'* a skúsenosť; antické eposy zovšeobecneli v gréckom aj svetovom umení, ktoré zobrazovalo predovšetkým dobrodružné príbehy; príbehy znázorňované *nástenným maliarstvom*, *vázovým maliarstvom* aj na *reliéfoch*; pozri *Gilgameš*, *Aenesis*, *Kalevala*, *Heliand*; *Rámájana*, *Mahabharatha*, *kathakali*; *Beowulf*; *sága*, *dielo literárne*

epos didaktický - pozri *Hesiodos*

Epos o Gilgamešovi - pozri *Gilgameš*

http://it.wikipedia.org/wiki/Epopoea_di_Gilgamesh

epoxid - druh syntetickej živice; veľmi reaktívne látky, ktoré sú pripravované napr. oxidáciou alkénov; pozri *umelé hmoty, plastické hmoty, materiál*

épreuve (d'artiste)/épreuv - skratka *É.A.*; fr. – „umelcova skúška“

1.pripis označuje listy nízkeho, číslovaného a *signovaného* nákladu *grafického listu*, odtlačeného hneď po skúšobnej tlači, preto *matrica* zaisťuje vysokú technickú kvalitu; takto označené listy už nie sú *skúšobným odtlačkom*, s ktorými sú často zamieňané, pozri bod 2.; grafické listy *épreuve d'artiste* nesú stopy nezabrúsenej *fazety* alebo leptacej skúšky (*remark*); označenie od 19.st. vyvolané umeleckým obchodom, *zberateľským záujmom*; pozri *lept*

2.chybný termín pre *skúšobný odtlačok* originálu, prevedený samotným *umelcom*; pozri *originál*

3.v *polygrafii kefový obťah*

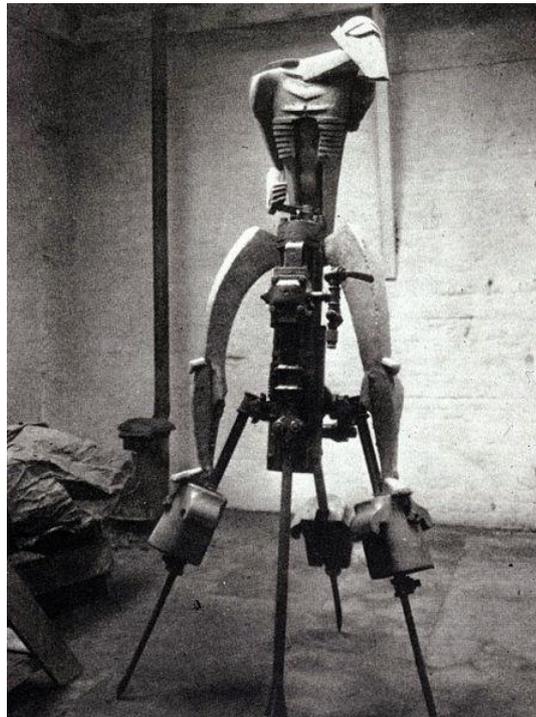
pozri *épreuve d'essai; contre-épreuve, autotyp; grafické prípisky; porovnaj état*

épreuve d'essai - franc. – „skúška diela“; pripis rovnakého významu ako *épreuve d'artiste*

epsilon - písmeno *gréckej abecedy*: έ, E

Epstein Jacob - (†1959); americký sochár britského pôvodu, priekopník moderného sochárstva; je autorom kontroverzných prác, ktoré sa dotýkali tabu; bol tiež maliarom a kresliarom

http://en.wikipedia.org/wiki/Jacob_Epstein

J. Epstein: Archanjel Michael víťazí nad Satanom (Coventry)

J. Epstein: Vrtacie kladivo (readymade, 1914)

Epternašský kódex - *Codex aureus Echternacheus*

equal-to-the-apostles - angl.; *aequalis apostolis*

equités - jazdci *rímskeho* vojska, pochádzajúci z vyšších vrstiev obyvateľstva, v stredoveku *rytieri*; pozri *rímski bojovníci*

Erasmus - *Erasmus*

Erat autem hora tertia - pozri *smrť Ježiša Krista (doba)*

Erató - v *gréckej mytológii* jedna z deviatich *Múz*, múza ľúbostnej *poézie* a *hymnov* oslavujúcich bohov, zobrazovaná s *kitharou* alebo iným *strunným nástrojom*

H. Goltzius: Erato (rytina zo série Deväť Múz, 1592)

Erasmus z Formia - (†okolo 300); lat. Erasmus, tiež *Elmo*, *Telmo*; tiež kresťanský *svätec*, jeden zo *štrnástich pomocníkov v núdzi*; ochranca *lodníkov* a *sústružníkov* (pozri *patrón*); vzývaný aj pri *chorobách brušných*, kolike a kŕčoch; jeho atribútom sú *klince* vŕazené pod *nechtami* (Hall); pozri *atribúty*, *symboly*, *alegórie a prirovnania*

-*biskup* z Formiae v Campagna, *mučeník*; jeho meno sa vyskytuje v Hieronymovom *Martyrológiu* a aj v írskych a anglosaských martyrológiách (pozri *anglo-írske umenie*); jeden z *cirkevných otcov*, *Gregor Veľký* sa zmieňuje o tom, že *svätcové relikvie* boli uctievané vo Formiae, ale keď mesto vyplienili *Saraceni* 842, bolo telo prenesené do Gaeta, ktorého *svätcom* sa stal; hoci *Erasmus* existoval, nie je nič známe z jeho života; snaha *hagiografov* a *umelcov* tak úspešne nahradila tento nedostatok, že sa kult *Erazma* rozšíril vo väčšine západného sveta; v 15.st. bol uctievaný ako jeden zo *štrnástich pomocníkov v núdzi*; v legende vystupuje ako sýrsky biskup, ktorý utiekol pred prenasledovaním rímskeho cisára Diokleciána a stal sa *pustovníkom* na vrchu Libanon; keď ho našli, zbili ho, vyváliať v smole a zapálili; dva razy ho oslobodil anjel z krutého väzenia a nakoniec zomrel vo Formiae; *Erazmovým atribútom* je navijak, lebo legenda ho opisuje ako *nebojácneho kazateľa*, ktorého pri kázňach nedokázali zastrašiť ani búrka a blesky, ktoré okolo neho udierali; Erasmus sa stal *patrónom* lodníkov, moreplavcov a sústružníkov; svetlá, ktoré niekedy bolo vidieť na vrcholoch *sťažňov*, volali *ohň svätého Elmusa* a považovali ich za znak jeho ochrany; neskôr sa *hagiografovia* mylne domnievali, že navijak bol mučiacim *nástrojom* a že Erasmus bol mučený tak, že mu vybrali vnútornosti; z toho vyplýva jeho druhé *patrónstvo* osobitne nad deťmi a všetkými, ktorí trpia na *koliku* alebo podobné choroby; zachovali sa *Erazmove* obrazy od nemeckých renesančných maliarov *Grünewalda* a *Cranacha* (renesancia) a od holandského maliara *Dirka Bouts*a (†1475), ďalej jeho socha v *kaplnke* Henricha VII. vo Westminsterskom opátstve a niekoľko anglických *alabastrov*; *Oxfordský slovník svätcov* uvádza ako jeho atribút *črevá*; pozri *kresťanskí svätci*, *atribúty*, *symboly*, *alegórie a prirovnania*

https://en.wikipedia.org/wiki/Erasmus_of_Formia

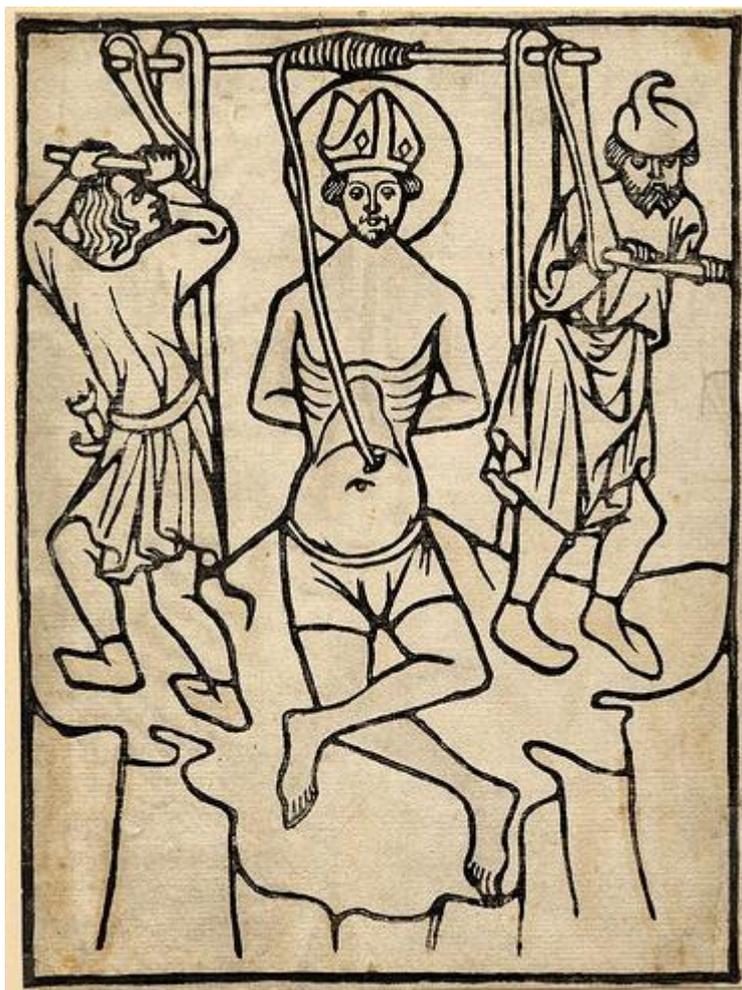
http://commons.wikimedia.org/wiki/Dieric_Bouts

<http://ja.wikipedia.org/wiki/%E3%83%87%E3%82%A3%E3%83%AB%E3%82%AF%E3%83%BB%E3%83%9C%E3%82%A6%E3%83%84>

<http://www.flickr.com/photos/28433765@N07/8603922350/in/photostream/>

M. Wolgemut, W. Pleydenwurff, H. Schedel: Erasmus (Norimberská kronika, 1493)

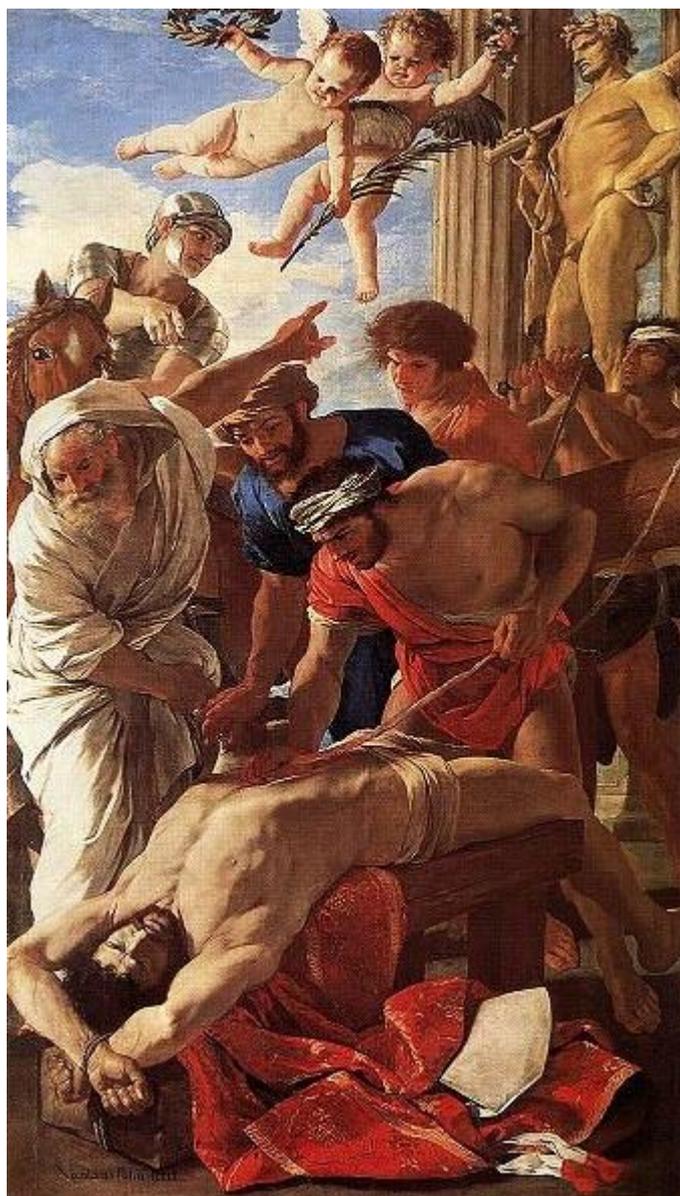
Nemecký anonym: Mučeníctvo sv. Erazma (drevoryt, 1400-1450)

M. Grünwald: Stretnutie Erasma a Mauricia (1517-1523)

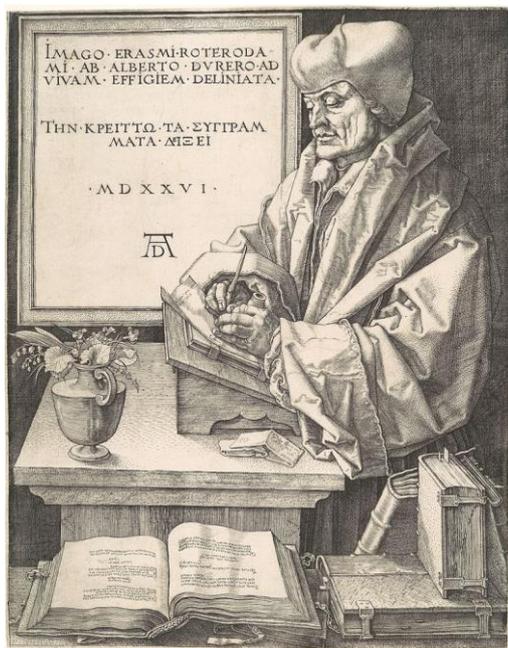
H. Vogtherr st.: Marýrium sv. Erasma (1516)

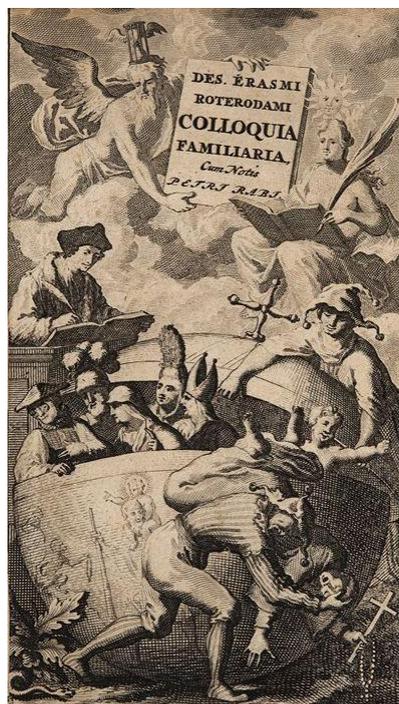
N. Poussin: Martýrium sv. Erasma (1629)

Erazmus Rotterdamský - (†1536); tiež Deziderius Erazmus; vlastným menom Gerhard Gerhards; významný *humanista*, odporca *scholastiky* a *pápežstva*, predchodca *reformácie*, ktorý sa neskoršie rozišiel s *M. Lutherom*; autor mnohých filozofických spisov, satiry *Chvála bláznovstva*; tvorca nových vedeckých a pedagogických metód; udržiaval početné styky s dobovou inteligenciou; Erazmove portréty od nemeckého renesančného maliara Alberta Dürera

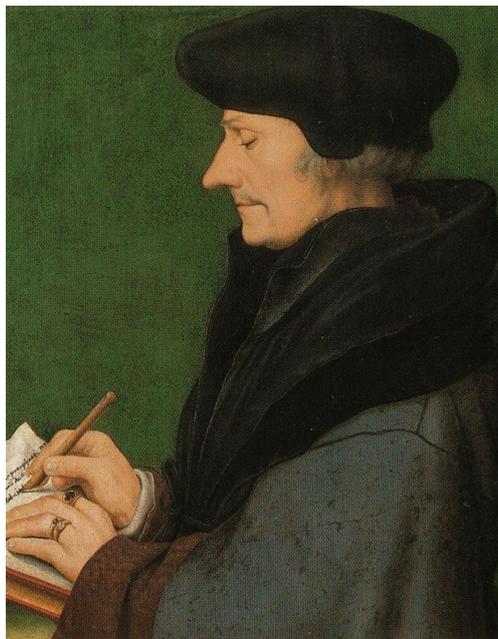
http://it.wikipedia.org/wiki/Erasmus_da_Rotterdam

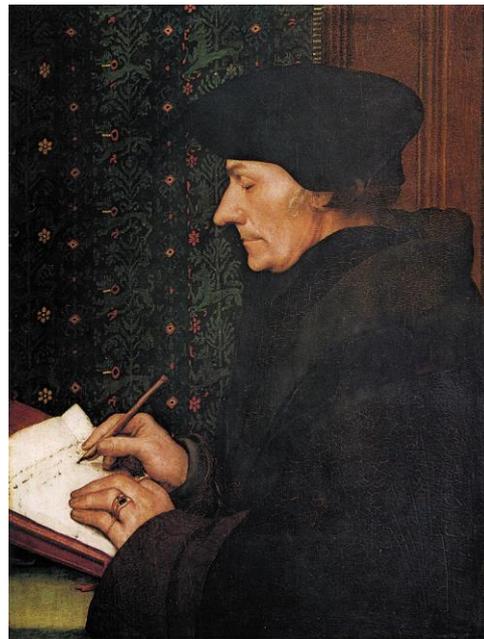
A. Dürer: Erazmus Rotterdamský (medirytina, 1526)

H. Holbein Hans Mladší: Erazmus Rotterdamský (1525)
Leers, Reinier (rytec), Rabus, Petrus: Erazmus Rotterdamský (reformačný leták, Notterdam, 1693)

H. Holbein ml.: Erasmus Rotterdamský (1500)
H. Holbein ml.: Erasmus Rotterdamský (1523)

Q. Massys: Portrét Erazma Rotterdamského (16.st.)

erb/erbové znamenie - z nem. das Erbe – „dedičstvo“

-*graficky* riešený rodový, mestský, zemský, štátny *znak*; obraz v poli *heraldického štítu*; tvorí ho buď geometricky členené pole (*heraldský kus*) alebo obecné znamenia (predmety, zvieratá a bytosti v symbolickej skratke); zárodok *heraldiky* zrejme v staroveku, vladárskych symboloch Babylonie, Perzie, Číny, Japonska, Egypta, Ríma atď.; vznik v Európe na prelome 11.-12.st. (potreba označiť rytierov celkom chránených brnením, pričom označenie muselo byť výrazné a jednoduché; pre rozvoj heraldiky najdôležitejšie obdobie 2.*križiackej* výpravy 1147-1148, pozri *kruciata*), v 13.-14. erby *miest* a korporácií; od 16.st. heraldika na ústupe; významná úloha heraldike v lénnej symbolike osobného a vazalského vlastníctva (porovnaj *domové znamenia*) pre svoju výtvarnosť tvorba znakov považovaná za špecifický výtvarný prejav; erby a znaky zhrnuté v

armoriáloch a knihách znakov (role); výkladom erbov sa zaoberá blasonovanie; znalosť pravidiel nosenia erbov zaisťovali heroldi; pozri znak, aliančný znak; heraldika, mon; tabuľka s erbom/štítok; náhrobník, kartuš

Autor neznámy: Veľkovojevoda Alexander na sneme (farebný drevoryt, 1506)

erb hovoriaci - uvádza meno nositeľa erbu obrazne vo forme *rébusu*

erb pápežský - pápežský erb

erbové obrazy - a) *heraldské figúry* (farebné vzory)

b) *obecné figúry*, t.j. predmety alebo bytosti

A. Dürer: Erb leva s kohútom (medirytina, 1500-1503)

A. Dürer: Erb s lebkou (medirytina, 1503)

erbové znamenie - erb

Erda - bohyňa Zeme vo Wagnerovej tetralógii *Prsteň Niebelungov*; v jej časti „Zlato Rýna“, keď je hlavný boh *Wotan* odmietne dať magický prsteň obrom, Erda ho presvedčí, že *prsteň* spôsobí koniec bohov; *Wotan* ju neskôr zvedol a ona mu porodila deväť *Valkýr*, vrátane *Brünnhildy*; Erda prorokovala, že keď sa narodí syn škriatka *Albericha*, koniec bohov bude blízko; v opere „*Siegfried*“ *Wotan* povedal, že sa bojí blížiaceho sa konca a že jej dcéra *Brünnhilde* a *Siegfried* budú jeho dedičmi; v *severskej mytológii* Erda vystupuje ako *Norna Urd*; pozri *súmrak bohov*, *Norny*

<http://walkurepedia.wikia.com/wiki/Erda>

A. Rackham: Erda (ilustrácia, Wagner: Prsteň Niebelungov - „Súmrak bohov“, 1911)

Erebos - v gréckej mytológii boh večnej tmy, sama *tma*, syn *Chaosu*; s bohyňou noci *Nyx* splodil *Nemesis*, *Hemeru*, *Aitera/Étera*, *Cháróna*; jeho menom sa nazýva najhlbšia časť *podsvetia*, kde má svoj palác *Hádes*

[http://en.wikipedia.org/wiki/Chaos_\(cosmogony\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Chaos_(cosmogony))

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Erebos>

Erechteión - chrám na *Akropole* zasvätený *Erechteovi*, *Poseidónovi* a *Athéne*; postavený v *iónskom slohu* v 5.st.pr.Kr.; predizba nesená 6 *karyatídami* (jedna z *karyatíd* sa stala súčasťou súboru *Elginových mramorov*); v Erechteione uchovávané *palladium* mesta *Atén*; pozri *pletenec*

Zamarovský: stavba má dve časti na základni nerovnakej výšky; na jednej z nich smerom k *Parthenónu* je otvorená *Sieň dievčat (kór)*; aj keď Erechteion podľa pôvodných plánov z čias Periklovej vlády nedokončili, je po architektonickej stránke jednou z najvýznamnejších pamiatok na *Akropole*; pozri *Akropolis* (Diskovery)

Discovery: stredobodom záujmu *panathénajského sprievodu* bol Erechteion; velebil minulosť mesta a rôzne udalosti, ktoré sa stali stredobodom života *Aténanov*; *héros* Erechteus, ktorého

Athéna vychovala ako vlastného syna, žil niekoľko storočí pred *zlatým vekom ľudstva* a súčasne bol synom a kráľom Atén; chrám Erechtea bol postavený na základoch pôvodnej stavby a stal sa miestom, v ktorom sa mali stretávať dejiny smrteľníkov a božstiev; horná časť chrámu bola zasvätená Aténe a v nižšej časti sa nachádzali oltáre Dia a Poseidóna, bohov, ktorí sa kedysi stretli v boji s Aténou o vládu nad mestom a v ktorom Aténa vyhrala o jeden ženský hlas; majestátny vstup do Erechteionu chránil kameň, o ktorom sa verilo, že doňho *trojzubcom* udrel *Poseidon* (Poseidón podľa povesti úderom do skaly dal Aténam vodu); počas veľkých sviatkov boli v Erechteionu obetované stovky zvierat a ich krv voľne stekala z oltárov po dlážke; v najposvätejšej svätyni Erechteionu sa nachádzala socha Atény - *palladium*, počas panaténaií obliekaná do pepla (pozri *Athéna Peplos*); socha bola z *olivového* dreva; bola tak stará, že Aténčania nevedeli, odkiaľ pochádza a verili, že spadla z neba (Athéna ju mala sama zhodiť z *Olympu*); najvýznamnejším rysom Erechteionu je skupina *karyatíd* podopierajúcich strechu chrámu; podľa mýtov boli Karyatídy Grékmi ztročené kňazky z mesta Kárie, ktoré ako jediné sa pridalo v grécko-perzskej vojne na stranu *Peržanov*; za trest skameneli a teraz v podobe kamenných sôch musia stále hľadiť k Parthenonu, oslavujúcemu bohyňu Atén; karyatídy z Erechteionu sa pripisujú sochárovi Alkmeiovi, ale zreteľne vidieť vedúcu Feidiovu ruku

Erechteus - v *gréckej mytológii* aténsky kráľ, ktorý viedol ťažkú vojnu so susednou *Eleuzínou* (pozri *Eleusis*); keď sa obával porážky, pýtal sa v *delfskej* veštiarni, za akú cenu môže zvíťaziť; *Pýtia* odpovedala, že musí obetovať jednu zo svojich dcér; keď sa to dopočula jeho dcéra *Praxitea*, dobrovoľne obetovala na oltári svoj život za vlasť a Erechteus skutočne zvíťazil; Erechteus neskoršie sám zomrel za svoje rodné mesto a aténcania mu preukazovali božské pocty; na *Akropolis* mu postavili v 421-406 pr.Kr. svätýňu v *iónskom slohu*: *Erechteion*; pozri *veštenie*

eremitáž/ermitáž – z franc. ermitage – „pustovňa, osamelá budova“

Slovník cudzích slov: 1.knižne: pustovňa, samota; pozri *eremiti*

2.napodobenina pustovnickeho domčeka v *baroku*, neskôr vidieckej usadlosti apod. v *romantickom parku*

Malá čsl. encyklopédia: *ermitáž*; pôvodne pustovňa s malou zvonnicou alebo *kaplnka*, v 17.-18.st. vybavenie *romantického parku* alebo *záhrady* (napodobenina pustovne, sedliackej usadlosti alebo *pavilón*, často s *grottou*, bazénom a plastickou výzdobou

Dudák: 1.pustovňa, lesná chyža *pustovníka* na osamelom mieste

2.*letohrádok* napodobňujúci pustovňu; stavaný najmä v klasicistickom a romantickom parku; porovnaj *hameau*

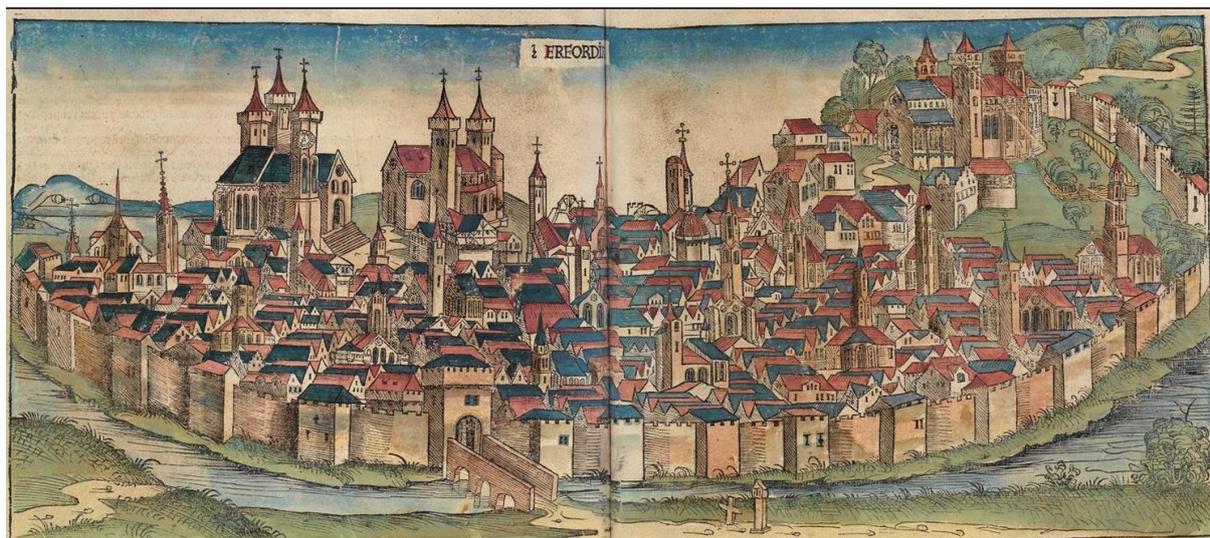
eremiti - Slovník cudzích slov: knižne *pustovníci*; z kongregácie eremitov vznikli transformáciou niektoré *žobravé rády*: napr. *augustiniáni*, *karmelitáni*; pozri *žobravé rády*

Guercino: Sv. Pavol Eremita

Ereutalión - v gréckej mytológii arkádsy silák, ktorého za mladi zabil pylský kráľ *Nestor*; pozri *Arkádia*
Erfurt - pozri *Nemecko*

<https://sk.wikipedia.org/wiki/Erfurt>

H. Schedel (tlač): Pohľad na Erfurt (kolorovaný drevoryt z Norimberskej kroniky, 1493)

H. Schedel: Erfurt (kolorovaný drevoryt z Norimberskej kroniky, 1493)

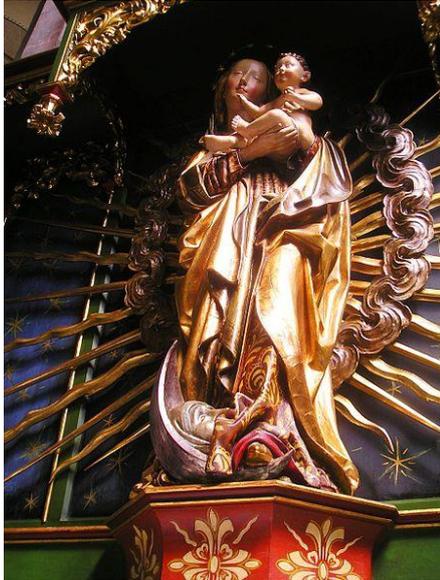
ergastérion - 1. remeselné dielne v starom Grécku, v ktorých často pracovali otroci; pozri *grécka architektúra*
2. stredoveký *kláštor* s namáhavými duševnými aj fyzickými cvičeniami

ergastina - dievča popredného aténskeho rodu; pozri *grécka antická kultúra*

ergastulum - v *antike* miesto, zvyčajne v podzemí, kde boli zatváraní nespoľahliví alebo potrestaní otroci; pozri *grécka antická kultúra*

Erhart Gregor - (†1540); nemecký sochár z Ulmu, syn sochára Michela Erharta; v jeho diele sa miešajú gotické a renesančné prvky; pozri *apokalyptická madona*

https://www.google.sk/search?q=Erhart+Gregor&rlz=1C1TEUA_enSK466SK466&oq=Erhart+Gregor&aqs=chrome.69i57j0l3.1914j0&sourceid=chrome&ie=UTF-8
http://en.wikipedia.org/wiki/Gregor_Erhart

G. Erhart: Madona (Überlingenský kláštor v južnom Nemecku, 1510)

Eridanos - v *gréckej mytológii* bližšie neurčená rieka, podľa *jantáru* spomínaného v básni, by mohlo ísť o niektorú z riek ústiach do Baltického mora; do Eridanu sa zrútil *Faetón* so svojim žeravým *Héliovým* vozom

eridská kultúra - eridská/el obejdská kultúra v južnej *Mezopotámii* z 4500-4300 pr.Kr. s maľovanou *keramikou* a chrámovými terasami z preddynastickej doby; s ľuďom tejto kultúry splynuli *Sumerovia*; pozri *Protosumerovia*

Eridu - sumerské mesto pri ústí rieky *Eufkrat*, osídlené *Sumermi* od pol.4.tis.pr.Kr.; z Eridu sa šírila sumerská kultúra na sever; kde podľa *babylonskej* tradície sídlil prvý človek *Adapa*; založené legendárnym vládcom *Alulimom*; podľa Sumerov prvým mestom na svete; chrám boha *Enkiho* postavený na terase v preddynastickom období, anticipuje formu *zikkuratu* (pozri *babylonská veža*)

Érioné - v *gréckej mytológii* bol dcéra roľníka *Ikaria*, obľúbenca boha *Dionýza*; po svojej smrti premenená na súhvezdie *Panna*

Erichtonios - lat. *Erichthonius*; v gréckych mýtoch 1.aténsky kráľ, ktorý bol synom *Hefaista* a *Gaie*; keď sa narodil, ujala sa ho bohyňa *Aténa* a odniesla ho v uzavretom koši do svätyne na aténskej *Akropole*; dala ho strážiť dvom hadom a svojim kňazkám, dcéram prvého aténskeho kráľa *Kekropsa*, zakázala kôš otvoriť; tiež raz využili jej neprítomnosť a kôš otvorili; vrana, ktorá ich videla, to bohyni prezradila a *Kekropsove dcéry* od strachu pred trestom zošaleli a vrhli sa z Akropoly do priepasti; keď *Erichtonios* dospel, ustanovil na počesť bohyně *Atény* slávnosti *Veľké panaténaie*, ktoré sa konali každý štvrtý rok; ďalším jeho činmi bolo, že bol prvým, kto zapriahol koňa do voza a kto zoral zem (pozri *orba*)

2.syn *dardanského* kráľa a vnuk *Dia*; otec *Tróa*

J. A. Backer: Objav Erichthonia dcérami Kekropsovými (17.st.)

P. P. Rubens: Objavenie dieťaťa Erichthonia (detail, 17.st.)

J. Jordaens: Kekropsove dcéry opatrujú Erichtonia (1640)

Erinye - lat. *Furiae*; český termín *Lítice*, slovenský termín *Fúrie*; v *gréckej mytológii* dcéry *Gaie*; tri grécke bohyne *pomsty* a *zlého svedomia*, *Allekto*, *Megaira*, *Tisifone*; zrodené z *Gaie* a krvi, vytekajúcej z *Uránove* rany; sídlili v *podsvetí* a mohli priniesť neúrodu, zlo práve tak ako dobro; pomstili *smrť*, *krivú prísahu*, *zločin*, *spupnosť*; predstavujú pozostatok *krvnej pomsty*, prípadne *predstavy*, že *duša sama pomstí svoju smrť*; až neskoršie *zosobňovali výčitky svedomia* a *právo*; zobrazované v *dlhom*, neskoršie v *krátkom rúchu*, s *hadmi vo vlasoch*, s *pochodňami* a *bičom v rukách*, často *okridlené*; kult *Erinei* postupne *klesal* až sa stali *Eumenidami* (blahovoľnými) a premenili sa na *láskavé božstvo*; pozri *lemurovia/larvovia/zakuklenci* (Neškuda)

Wensleydalová v súvislosti s heslom *harpye*: k príbuzným harpyí patria „vtáky duší“ (*bai*) zo starého *Egypta*, ktoré vyhli okolo roku 1300pr.Kr., ďalej *murgh-i-adami* z islamského sveta, ďalej *obrovská kura ngaituku* na Novom Zélande a bližšie k domovu *erinye-fúrie*

Heinz-Mohr v súvislosti s heslom *Sirény*: *Sirény* boli pôvodne zrejme *duchovia mŕtvych* rovnako ako *Erinye*, *kéry*, *harpye* a *ď.*

<http://it.wikipedia.org/wiki/Erinni>

G. Romano: Orfeus a Eurydyka pred Plutom a Proserpinou (1546)

Ch.-A. Coypel: Achilles ide pomstiť smrť Patrokla (18.st.)

G. Moreau: Orestes a Erinye (1891)

W.-A. Bouguereau: Oresteove výčitky (1862)

Autor nezistený: Orestes hnaný Einyami

G. Doré: Erínye (Božská komédia, Inferno,19.st.)

Eris - v gréckej mytológii bohyňa zvady, dcéra bohyně *Nyx*, zrodená na príkaz *Titána Krona* (pozri *teogonia*); ktorá keď nebola pozvaná na *Svadbu Thetis a Pelea*, hodila medzi svadobčanov jablko s nápisom „tej najkrajšej“, čo nepriamo viedlo k *Trójskej vojne*; pozri *Paris*

J. Jordaens: Svadba Pelea a Tethis. Jablko zvyady (17.st.)

eritrografická technika - mladší typ výzdoby: červené figúry na čiernom podklade s použitím bielej farby (starší typ: čierna kresba na červenom podklade); pozri *keramika grécka*

Artemis riadi bigu ťahanú jeleňmi (detail, eritrografická technika, 440 pr.Kr.)

Artemis na voze ťahanom párom koní voze ťahanom párom jeleňov (detail, eritrografická technika, 450-425pr.Kr.)

Erminia/Hermina - postava atiochijskej princeznej v básni Torquata Tassa „Oslobodený Jeruzalem“, ktorá sa zaľúbi do statočného rytiera *Tancreda*; zrádza svoj ľud, aby mu pomohla, ale žiarli, keď zistí, že Tancred miluje Clorindu; raz v noci ukradne Clorindino brnenie a opúšťa mesto v snahe nájsť Tancreda, ale je prepadnutá kresťanskými vojakmi, ktorí si ju spletú s Clorindou, a prchne do lesa, kde sa stará o rodiny pastierov; neskôr opúšťa moslimský ľud a prechádza na stranu kresťanov; keď je Tancred nebezpečne ranený v boji, lieči ho a odreže si vlasy, aby mu mohla obviazať rany

M. Nuttsi: Girlanda kvetov Erminiou medzi pastiermi (1660)

N. Poussin: Tancred a Erminia (1649)

Guercino: Erminia objavuje Tancredovo zranenie (1618 a 1619)

Charles Erard st. alebo Errard: Tancred a Erminia

Etienne Fessard, Jean Baptiste Marie Pierre: Hermína poskytuje almužnu (medirytina, 1734-1777)

ermitáž - eremitáž

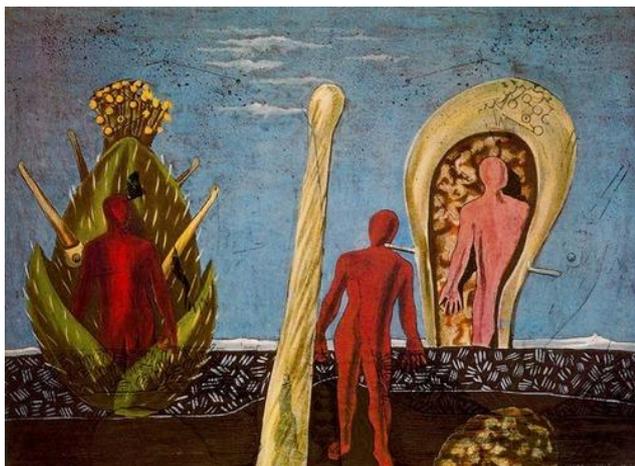
Ermitáž - štátne múzeum v Petrohrade; pôvodná súkromná zbierka založená Katarínou II., zoštátnená 1917 a rozšírená; zahrnuje zbierku ruského a európskeho maliarstva (španielske, holandské, moderné francúzske maliarstvo), súbory antického, egyptského, čínskeho a skýtskeho umenia; pozri *Perseus; Iason a drak; múzeum*

<http://sk.wikipedia.org/wiki/Ermit%C3%A1%C5%BE>

Ernest - kresťanský svätec a mučeník; opát kláštora vo Zwiefaltene, južne od Ulmu v južnom Nemecku; s cisárom Karolom III. sa zúčastnil križiackej výpravy; zomrel mučeníckou smrťou 1148 pri výprave na brehu Genezaretského jazera

Ernst Max – (†1976); nemecký maliar, grafik, sochár; predstaviteľ dadaizmu a neskôr surrealizmu; pozri *kompozícia, absolútny surrealizmus; tlač materiálová, prírodninová, frotáž, Cabaret Voltaire*

http://it.wikipedia.org/wiki/Max_Ernst

M. Ernst: Dada-Gauguin

M. Ernst: Nesmrteľnosť

M. Ernst: Pokušenie sv. Antona (20.st.)

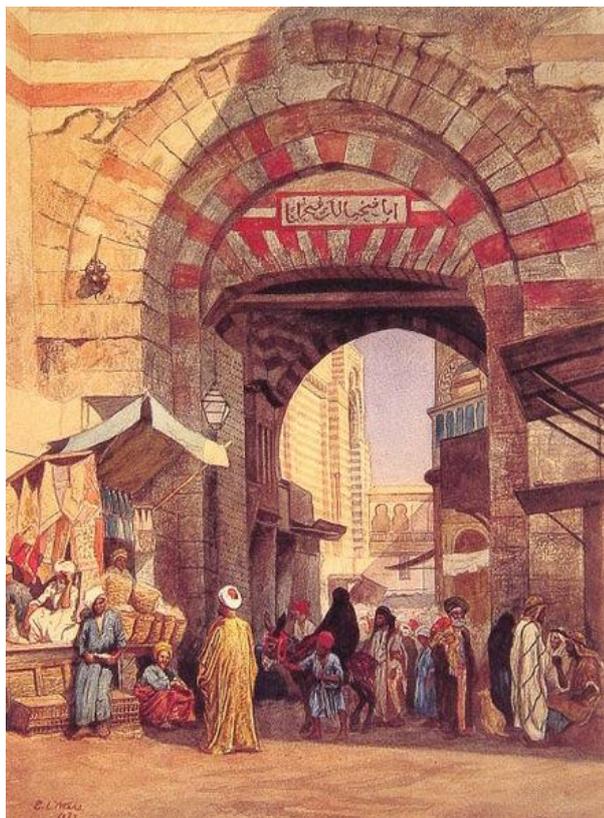
Ernst Rudolf - (†1943); oddaný orientalista; Ernst sa sústredil na *mešity* a háremové interiéry, ako aj ďalšie scény z každodenného života v severnej Afrike a na Strednom východe; založil svoje obrazy na fotografiách a publikáciách, rovnako ako na svojich vlastných spomienkach a skiciach z Maroka a *Konštantínopolu*; často sa spoliehal na obľúbené vzory alebo predmety podľa osobného výberu; na rozdiel od niektorých svojich rovesníkov, ktorých prístup k takýmto subjektom bolo prísne *topografický* či *etnografický*, Ernst často kombinuje architektúru, artefakty a kostýmy z rôznych kultúr; pozri *orientalisti*

http://en.wikipedia.org/wiki/Rudolf_Ernst

<http://rudolphernst.blogspot.sk/>

<http://www.daheshmuseum.org/portfolio/rudolf-ernstthe-metal-workers/#.V5-xEPmLR7c>

(životopis)

R. Ernst: Maurský bazár (19.-20.st.)

R. Ernst: Zaklínač hadov (19.st.)

R. Ernst: Kovotepecká dielňa (1896)

Eros/Erot - grécky boh; jeho rímskymi podobami boli *Kupido/Cupido* a *Amor*; grécky boh lásky, chápaný aj ako kozmický princíp zlučujúci protiklady; jeho náprotivkom bol *Thanatos*, boh smrti; pozri *grécka mytológia*; *hus* (Biedermann)

1. podľa staršieho mýtu zrodený z prvopočiatočného *Chaosu* a matky Zeme *Gai*

2. podľa neskoršej verzie syn *Afrodite* a boha vojny *Área*, triafajúci svojim šípom každú bytosť vrátane *Dia* (pozri *Ganymédes*); šíp so zlatým hrotom spôsoboval lásku opätovanú, s oloveným hrotom neopätovanú; jeho súrodencami boli *Anerot*, *Harmonia*, *Foibos*, *Deimos*; pomocník *Afrodite* ovplyvňujúci životy ľudí, sám však bez brata *Anerota* proti láske bezmocný (sám podľahol láske k *Psyche*); v 5.-4.st.pr.Kr. zobrazovaný ako mládenec s tulcom a lukom, často po boku *Afrodite*, s *kridlami* na chrbte (porovnaj *Morfeus*, *Hermes*); záprah *Erosa/Amora* tvorili *gazela*, *jeleň*, *laň*; v *helenizme* zobrazovaný ako dieťa alebo skupina detí, v stredoveku často zobrazovaný so zaviazanými očami, prípadne v dobových kostýmoch; v *gotike* podľa neho vznikli

anjelici; *renesancia* oživila tradíciu v postavičkách *putti* a *amoretoch*, ktorá pretrvala až do 20.st.; (Tizian, Caravaggio, Parmiggianino, Poussin, Fragonard, Carracci, O.Gentileschi, A.de Vries, I.F.Platzer, J.Mánes, J.V.Myslbeek, Rodin); pozri *Terézia z Ávily*

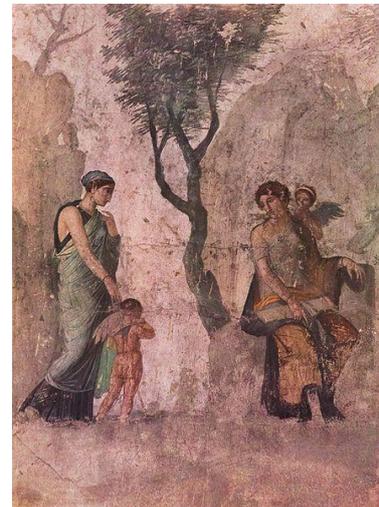
-v súvislosti s heslom *Kupido: Anteros*, brat *Erotov* (Kupidov) bol v *antike* známou postavou; raz *Venuši* povedal jej syn Kupido, keď sa znepokojovala nad tým, že akosi prestal rásť, že by tento jeho problém mohol napraviť iba jeho brat; preto Kupido dostal Anterosa, ktorý symbolizoval opätovanú *lásku*, t.j. lásku, ktorá rastie a silnie, ak je opätovaná; Eros a Anteros sú zobrazovaní spoločne, ako zápasia, niekedy o *palmovú ratolesť*, alebo sa uzmierení objímajú; ich zápasenie nie je prejavom nesvornosti, ale sily ich vzájomnej sympatie; renesanční *humanisti* rozlišovali dva druhy lásky: duchovnú, ktorá vznikla rozjímaním o Bohu, a svetskú, to znamená obyčajnú, pozemskú alebo pohlavnú; zvyčajne sú zobrazovaní ako *dvojičky* Venuše alebo dvojičky Kupidovia; zápas Erosa a Anterosa symbolizoval tieto dve stránky lásky; napodobeninou erota je v talianskom umení *amorek*, *amoret*; pozri *putto*, *géniovia*; *atribúty*, *alegórie*, *symboly a prirovnania*; *láska telesná*

Hall v súvislosti s heslom *putto*: grécki erotes boli okrídlené bytosti, poslovnia bohov, ktorí sprevádzali človeka jeho životom a boli odvodení od boha lásky *Erosa*; puttovým rímskym ekvivalentom bol *Kupido/Cupido*; vo svojej ranej podobe bol Eros mladík alebo *eféb*, ale v *helenistickej* dobe „omladol“ a nadobudol detskú podobu; táto podoba (už nie v úlohe jedného boha, ale jedného z mnohých erotov) nakoniec splynula s *géniami* rímskeho náboženstva, podobnými stráždymi silami alebo duchmi, ktorí chránili *dušu* človeka počas jeho života a nakoniec ju dovedli do *neba*

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Erós>

[http://it.wikipedia.org/wiki/Eros_\(mitologia\)](http://it.wikipedia.org/wiki/Eros_(mitologia))

<http://hu.wikipedia.org/wiki/Er%C3%B3sz>

Okrídlený Eros ide na agiapanovi (výrez z rímskej mozaiky)
Peitho, Venuša (vpravo), Eros a Anteros (pompejská freska, 1.st.)

Eros Kitharoidos (terakota, 50-1 pr.Kr.)

G. Romano: Kupido a tri Grácie (freska vo Villa Farnese, 1517-1518)

E. Le Sueur: Narodenie Erosa (17.st.)

tzv. **Erot Kapitolský** - rímska kópia Lysipovho diela

<http://en.wikipedia.org/wiki/Lysippos>

Erot Kapitolský (2.st.)

erotické umenie -

http://cs.wikipedia.org/wiki/Charles_Demuth

<http://en.wikipedia.org/wiki/Balthus>
http://en.wikipedia.org/wiki/Category:Erotic_art

erotické umenie japonské - japonské erotické umenie
erotickí ilustrátori - pozri A.-L. Leloir

http://fr.wikipedia.org/wiki/Catégorie:Illustrateur_érotique

erotický - pozri *succubus, incubus; plodnosť, bohovia plodnosti, symboly plodnosti; bozk; slivka, marhuľa* (Obuchová); *cap; jablko, granátové jablčko, vřba, líška, ryba, gejša, lastovička, kačica, sliedka, kohút* (Biedermann); *broskyňa, drop* (Becker); *peklo* (Hall); *kačica* (Heinz-Mohr); *feng-chuang*, (Eberhard); *Amor a Psyché, žánrové umenie, rajská záhrada, vřba* (Baleka); *trubadúri/truvéři; huristky; záhrada lásky; Salome 1, Luxuria; „hot pants“; Zvestovanie ako hon na jednorozca; Kámasútra; thang, Layma/Lama Drukpa Kuenlay* (www); *expresionizmus, symbolizmus, secesia, surrealizmus, barok; pornografia; symboly erotické; atribúty, symboly, alegórie a prirovnania; bakchanálie; hip, hipster* (www); *Playboy; šunga; anasyrma; Hel; Zlatý osol/Metamorphoses; Trauco*

-F. Boucher, P.-A. Baudouin, E. Schiele

<http://en.wikipedia.org/wiki/Sappho>
http://en.wikipedia.org/wiki/%C3%89douard-Henri_Avril
[http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Attribu%C3%A9_%C3%A0_Fran%C3%A7ois_Boucher,_L%C3%A0da_et_le_Cygne_\(vers_1740\).jpg?uselang=ru](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Attribu%C3%A9_%C3%A0_Fran%C3%A7ois_Boucher,_L%C3%A0da_et_le_Cygne_(vers_1740).jpg?uselang=ru)

erotika - pozri *sex, sexualita, pornografia; P. Arentino; kalos (nápis)*

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kategorie:Erotika>
https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_erotic_depictions
https://en.wikipedia.org/wiki/Category:Erotic_art

https://www.google.sk/search?q=L%27Aretin&espv=2&biw=1846&bih=995&tbm=isch&imgil=MEXUAS1INHn8dM%253A%253BEI5YFXVif9RDBM%253Bhttp%25253A%25252F%25252Fcatalogue.drouot.com%25252Fref-drouot%25252Fflot-ventes-aux-encheres-drouot.jsp%25253Fid%2525253D1495983&source=iu&pf=m&fir=MEXUAS1INHn8dM%253A%252CEI5YFXVif9RDBM%252C_%252C_&usg=__o0E8pof8TEMaAAYYCz5Edyrnu9A%3D&dpr=1&ved=0CCwQyjc&ei=gFq_VPz_LIfpUp-hg9gG#imgdii=&imgc=MEXUAS1INHn8dM%253A%3BEI5YFXVif9RDBM%3Bhttp%253A%252F%252Fcatalogue.drouot.com%252Fimages%252Fperso%252Fphare%252FLOT%252F32%252F6689%252F234.jpg%3Bhttp%253A%252F%252Fcatalogue.drouot.com%252Fref-drouot%252Fflot-ventes-aux-encheres-drouot.jsp%253Fid%253D1495983%3B410%3B269

G. Romano: Milenci (16.st.)

éry historické - historické éry

Erytheia - jedna z *Hesperidiék*; pozri *Aiglé*, *Hesperethúsa*; *grécka mytológia*

Erymatejský diviak - v *gréckej mytológii* diviak, ktorý pustošil okolie mesta Psofída; chytiť ho a živého priniesť bola 4.úloha *Hérakla* (pozri *Eurysteus*); príbeh spojený so smrťou *kentaura Cheiróna* (pozri *Folos*); *diviak*

-Hérakles mal chytiť erymantského kanca, ktorý pustošil okolie mesta Psofídy a svojimi obrovskými tesákmi zabíjal dobytok i ľudí; keď ho Hérakles zahnal do snehu, v ktorom uviazol, zviazal mu nohy a priniesol ho do *Mykén* živého; kráľ *Eurysteus* zo strachu pred obrovským zvieraťom vliezol do suda a odtiaľ úpenlivo prosil Hérakla, aby i s kancom čo najskôr zmizol, že mu dá za to menej nebezpečnú úlohu, a to vyčistiť chliev elidského kráľa Augiáša

Herkules, Erysteus a Erymatejský kanec (antická amfora, 525 pr.Kr.)

G. Salmon: Hercules krotí Erymatejského kanca (drevoryt, 1528)

Félix Magdalena: Hercules a Erymanský kanec